

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบฝึกและทฤษฎีหลักการทางจิตวิทยาในการสร้างแบบฝึก
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีหลักการทางจิตวิทยาการอ่าน
6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบทดสอบ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา

หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรภาษาไทย

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กำหนดหลักสูตรภาษาไทยที่มุ่งคุณภาพของตัวผู้เรียนมากที่สุด โดยเน้นให้เห็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนชัดเจนในเนื้อหา/กิจกรรม ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ เน้นการสอนโดยใช้กระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ ค่านิยม และการจัดการหรือนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน (วรรณิ์ โสมประยูร, 2539, หน้า192)

หลักสูตรภาษาไทย หมายถึง มวลประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย ซึ่งจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้สามารถใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ถูกต้องในการเรียนภาษาไทย ตลอดจนสามารถนำภาษาไทยไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างดี (สุชาดา วัชวุฒิ, 2529, หน้า 52)

ดังนั้นหลักสูตรภาษาไทย จึงมีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ทำกิจกรรมที่เกิดความรู้ในด้านทักษะฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสร้างเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อภาษาไทย

กรมวิชาการ (2535, หน้า 7) ได้กำหนดจุดประสงค์หลักสูตรกลุ่มทักษะ ภาษาไทยไว้ 6 ข้อ ดังนี้

1. มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมีความรู้ความเข้าใจหลักเกณฑ์อันเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา
2. สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสารทั้งการรับรู้และถ่ายทอดความรู้สึกรักนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล
3. สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล ตลอดจนสามารถใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์ได้
4. มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่าน และใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชน และแหล่งความรู้อื่น ๆ
5. สามารถใช้ประสบการณ์จากการเรียนภาษาไทยมาช่วยในการคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาและวินิจฉัยเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล
6. มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้อง ต่อการเรียนภาษาไทย และวรรณคดีทั้งในด้านวัฒนธรรมประจำชาติ และการสร้างเสริมความงามในชีวิต

กรมวิชาการ (2535, หน้า 3) สรุปสาระของจุดประสงค์หลักสูตรกลุ่มทักษะภาษาไทย ดังต่อไปนี้

1. ให้มีความรู้ด้านหลักเกณฑ์ภาษาเพื่อการใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล
2. ให้มีทักษะทางการคิดและการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนแสวงหาสิ่งจำเป็นในชีวิตอย่างมีวิจารณญาณ
3. ให้มีเจตคติที่ถูกต้องต่อการเรียนภาษาและวรรณคดี

จุดเน้นของกลุ่มทักษะภาษาไทย

การเรียนการสอนภาษาไทยมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ใช้ภาษาสื่อความได้

ให้ผู้เรียนมีทักษะทางภาษาทั้ง 4 สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนจะต้องมีพฤติกรรมดังนี้

1.1 ใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษาสามารถพูดออกเสียงได้ชัดเจน ถูกต้อง คล่องแคล่ว และเขียนคำ วลี ประโยคและข้อความได้ถูกต้องตามอักขรวิธี ทางการใช้ภาษาในระดับต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

1.2 ใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล เน้นการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา โอกาส และสถานที่ การใช้ภาษาอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ใช้ภาษาในระดับต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

1.3 มีความคิดและวิจารณ์ญาณในการใช้ภาษา สามารถใช้ความคิดในการลำดับ เหตุการณ์ คิดวิเคราะห์หาหลักการ วิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความ พัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักคิด และใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

2. เห็นคุณค่า และความงามของภาษาไทย

มุ่งให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญที่ได้รับจากการเรียนภาษาไทย และช่วยอนุรักษ์ไว้ในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชาติของชาติ ผู้เรียนจะต้องมีพฤติกรรมดังนี้

2.1 ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าโดยชี้ให้เห็นประโยชน์ของการเรียนภาษาไทยของการเรียนภาษาไทย

2.2 เห็นความงามของภาษาไทย โดยให้ผู้เรียนได้อ่านบทร้อยแก้ว และร้อยกรอง อย่างไพเราะถูกต้อง เพื่อเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชอบ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของภาษาไทย

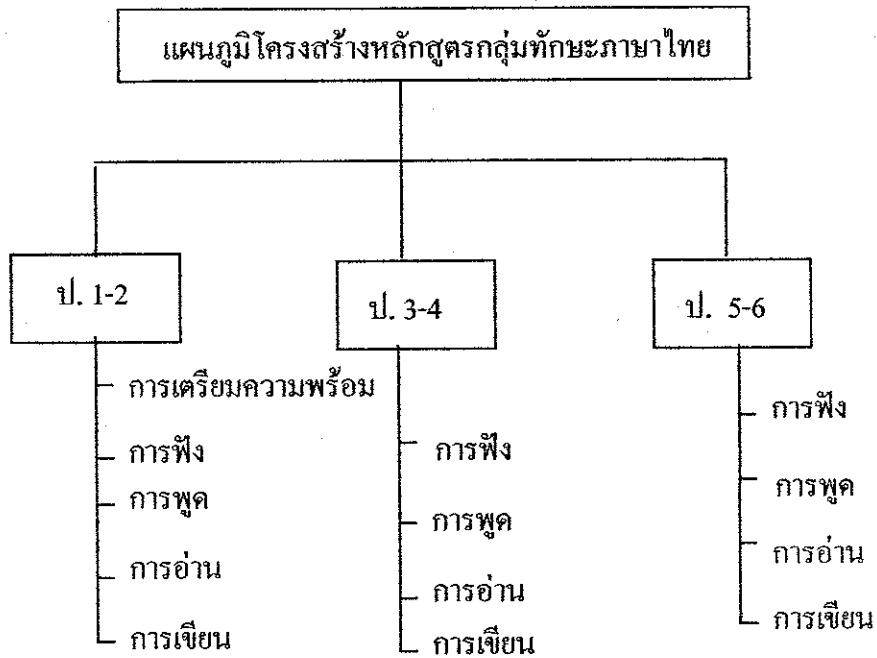
2.3 มีความภูมิใจในการใช้ภาษาไทย โดยเน้นให้ผู้เรียนชื่นชมและยกย่องผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ภูมิใจในภาษาไทย และพยายามพัฒนาการใช้ภาษาของตน

3. มีนิสัยรักการอ่าน

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน มีความพึงพอใจในการอ่าน เห็นความสำคัญของการอ่าน รักที่จะอ่านเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม และหาความบันเทิงอย่างสม่ำเสมอ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 11)

โครงสร้างหลักสูตรภาษาไทย

หลักสูตรภาษาไทยได้กำหนดโครงสร้างเนื้อหาและกิจกรรมตามทักษะทั้ง 4 คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นเนื้อหาและกิจกรรมของแต่ละทักษะอย่างชัดเจน ส่วนในการสอนภาษานั้นควรสอนทักษะทั้ง 4 ให้สัมพันธ์กัน ดังนั้น การทำแผนการสอนเพื่อนำไปใช้ในห้องเรียนจึงต้องให้นักเรียนฝึกทักษะทั้ง 4 อย่าง ผสมผสานกันสัมพันธ์ต่อเนื่องไปพร้อม ๆ กัน (กรมวิชาการ, 2535, หน้า 10)

ภาพที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรภาษาไทย

ทักษะการอ่านในหลักสูตรภาษาไทย

การอ่านเป็นพฤติกรรมด้านการรับสาร ซึ่งเป็นความสามารถในการรับรู้สัญลักษณ์หรือภาพที่เห็นทางตาแล้วแปลความหมาย การอ่านแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ อ่านออกเสียงและอ่านในใจ

การอ่านออกเสียง คือ การรับรู้ตัวอักษร สัญลักษณ์ต่างๆ แล้วแปลเป็นเสียงจากนั้นจะแปลเสียงเป็นความหมาย และเกิดการรับรู้ความหมาย โดยผ่านกระบวนการคิด

การอ่านในใจ คือ การรับรู้ตัวอักษร สัญลักษณ์ต่างๆ แล้วแปลอักษรเป็น ความหมาย และรับรู้ความหมาย โดยผ่านกระบวนการคิด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 14-15)

ขอบข่ายเนื้อหาการอ่าน

ตารางที่ 1 จุดประสงค์การเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 107-108)

สมรรถภาพ	จุดประสงค์การเรียนรู้		
	ป.1-2	ป.3-4	ป.5-6
1.มีความรู้เกี่ยวกับ หลักเกณฑ์การอ่าน	-มีความรู้หลัก เกณฑ์การอ่าน เกี่ยวกับรูปเสียง สระ วรรณยุกต์ การแจกลูกสะกด คำ การผันอักษร ฯลฯ	-มีความรู้หลักเกณฑ์ การอ่านเกี่ยวกับ คำพ้อง อักษรย่อ คำราชาศัพท์ ภาษิต ฯลฯ	-มีความรู้หลักเกณฑ์การ อ่านเกี่ยวกับคำสุภาพ ภาษิต คำพังเพย เครื่องหมาย และ สัญลักษณ์ในการอ่าน แผนที่ แผนที่ แผนผัง ฯลฯ
2. อ่านออกเสียง	- อ่านออกเสียง ถูกต้องและชัดเจน	-อ่านออกเสียงถูก ต้องคล่องแคล่วและ ชัดเจน	-อ่านออกเสียงถูกต้อง คล่องแคล่วและใช้น้ำเสียง เหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน
3. อ่านในใจและ จับใจความ	-จับใจความของ เรื่องที่อ่าน -ระบุความสำคัญ ของเรื่องที่อ่าน	-จับใจความสรุป สาระสำคัญของข้อ ความและเรื่องที่อ่าน	- จับใจความสรุปสาระ สำคัญของข้อความและ เรื่องที่อ่าน
4. อ่านอย่างมี วิจารณญาณ		-วิเคราะห์ความ สำคัญของข้อความ และเรื่องที่อ่าน -แสดงความคิดเห็น สนับสนุน คัดค้าน ข้อความและเรื่องที่ อ่านได้อย่างมีเหตุผล	-วิเคราะห์ความสำคัญของ ประเด็นต่าง ๆ ในข้อ ความและเรื่องที่อ่าน -แสดงความคิดเห็น สนับสนุน คัดค้าน ข้อ ความและเรื่องที่อ่านได้ อย่างมีเหตุผล
5. รักการอ่าน	-มีความพอใจใน การอ่าน	-เห็นความสำคัญ ของการอ่าน	-อ่านเพื่อหาความรู้เพิ่ม เติม และเพื่อความบันเทิง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

ความหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันเป็นยุคข่าวสารที่มีสื่อสิ่งพิมพ์เกิดขึ้นในรูปลักษณะต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก การอ่านจึงมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการดำรงชีวิตและการแสวงหาความรู้ความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนทุกระดับชั้น เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวในสังคม นักวิชาการหลายท่านได้จำแนกความหมายของการอ่านไว้หลายลักษณะ ดังนี้

บันลือ พุกกะวัน (2532, หน้า 2) ให้ความหมายของการอ่านว่า “การอ่านเป็นการพัฒนาความคิด โดยผู้อ่านต้องใช้ความสามารถหลาย ๆ ด้าน เช่น ใช้การสังเกตจำรูปคำ ใช้สติปัญญา และประสบการณ์เดิมในการแปลความ หรือถอดความให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ดี...” ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย ภิรมย์รัตน์ (2533, หน้า 4) ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการอ่านไว้ว่า “การอ่าน คือ กระบวนการค้นหาความหมาย รับรู้และเข้าใจความหมายจากถ้อยคำภาษาในสื่อ สิ่งพิมพ์ เป็นกระบวนการทางประสาทสัมผัส ซึ่งผู้อ่านจะรับรู้และเข้าใจความหมายของคำรวมทั้งการออกเสียง เข้าใจข้อความและแสดงปฏิกิริยาต่อเรื่องที่อ่าน ซึมซับและประมวลความเข้าใจเรื่องที่อ่านเข้ากับความรู้ และประสบการณ์เดิม”

ธอร์นไดค์ (Thomdike, n.d. อ้างถึงใน นววิทย์ บุนยะกาญจน, 2525, หน้า 3) ให้นิยามของการอ่านว่า “การอ่าน คือ การคิดที่สามารถเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้ดี ย่อมนำไปสู่การคิดที่ดี เพราะผู้อ่านจะได้ทราบแนวความคิดต่าง ๆ จากเรื่องที่อ่าน เกิดความรู้จากเรื่องที่อ่าน แล้วนำมาจัดแยกแยะตีความหมายก่อนที่จะเกิดเป็นความคิดของตนเอง”

นอกจากนี้ โกชัย สาริกบุตร (2521, หน้า 21 อ้างถึงใน ดนยา วงศ์ระชะชัย, 2542, หน้า 3) กล่าวว่า “การอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษร ออกมาเป็นถ้อยคำ ความคิด และนำความคิดไปใช้ให้เป็นประโยชน์” ซึ่งสอดคล้องกับ พันธุ์ทิพา หลาบเลิศบุญ (พนิตนันท์ บุญพามี, 2542, หน้า 1 อ้างอิงจาก พันธุ์ทิพา หลาบเลิศบุญ, 2535, หน้า 45) ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า การอ่าน ไว้ดังนี้ “การอ่าน คือ การแปลความหมายของตัวอักษร ออกมาเป็นความคิดและนำความคิดไปใช้”

ดังนั้นความหมายของการอ่าน คือ การแปลความหมายออกมา เพื่อให้เกิดความคิดมาพัฒนาสติปัญญา และการอ่านสามารถทำให้เข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้น อีกทั้งยังมีความสำคัญในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก เพราะให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่าน คือหัวใจแห่งการศึกษาค้นคว้า และเป็นจุดเริ่มของทักษะภาษาทั้ง 4 ทักษะ การอ่านมีคุณค่ามากในการดำรงและพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังที่นักการศึกษาหลายท่านให้คำจำกัดความไว้หลายลักษณะ

ประเทิน มหาจันทร์ (2530, หน้า 2) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่า “การอ่าน เป็นบ่อเกิดของการเรียนและการดำรงชีวิต นักคิดในอดีตได้บันทึกความนึกคิดของเขาไว้เป็น ลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นเครื่องบันทึกลงใจให้ผู้อ่านนำความคิดเหล่านั้นมาสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา การอ่านเป็นการสื่อสารแบบหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษไม่จำกัดเวลา สถานที่ ตลอดจนเรื่อง ที่เป็นความจริง และความคิดคำนึง การอ่านเป็นพัฒนาการด้านหนึ่งของมนุษย์ ความสามารถในการอ่านจะงอกงามขึ้นตามความเจริญเติบโตของเขา ทำให้เกิดการเปรียบเทียบตัวเองกับบุคคลอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตน”

บันลือ พุกกะวัน (2532, หน้า 10-11) ได้แสดงความคิดเห็นถึงความสำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ หากอ่านไม่ได้ การเรียนการสอน ย่อมพบอุปสรรคอย่างใหญ่หลวง พฤติกรรมในการเรียนของเด็กจะเปลี่ยนไป หงอยเหงา เก็บกด หรือมีจะนั้นจะแสดงออกต่าง ๆ ในลักษณะทดแทนปมด้อยเหล่านั้นก็มี ครูจำเป็นต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือแก้ไข (ซ่อมเสริม) ตั้งแต่เริ่มอ่านบทเรียนแรกทันที
2. เด็กที่อ่านได้รับการยอมรับ สามารถร่วมเรียน ร่วมเล่นกับเพื่อน ๆ ได้ดี ตรงกันข้ามการที่เด็กมีอุปสรรคในการอ่าน ย่อมขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจในตนเอง
3. การอ่านได้ อ่านเป็น เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพราะไม่ว่าโรงเรียนหรือสถาบันใดในโลก ก็ไม่อาจจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด การอ่านจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่เด็กจะค้นคว้าเพิ่มเติมได้อย่างจุใจ หรือตามความจำเป็นของเด็กเหล่านั้นได้ดี
4. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบธุรกิจ การปรับปรุงอาชีพ เมื่อพ้นวัยประถมศึกษา อาจเรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้อีกทางหนึ่ง
5. การอ่านมีความจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดีที่รู้ข่าวสาร เหตุการณ์ของบ้านเมือง การปกครองที่พลเมืองดีจะต้องให้ความร่วมมือแก่ทางราชการได้ดี
6. การอ่านเป็น จะเป็นเครื่องมืออย่างสำคัญในการพินิจ เลือกดัดสินใจที่เลือกตัวแทนในด้านการเมืองการปกครอง อันเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

7. การอ่านย่อมเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะช่วยให้วัยประถมศึกษา หรือพ้นวัยประถมศึกษา ก็สามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยใช้การอ่าน ทั้งยังจะได้รับความเพลิดเพลิน ช่วยพัฒนาจิตใจ และอื่น ๆ ได้คืออีกด้วย

8. การอ่านจะทวีความสำคัญมากขึ้นโดยลำดับที่ช่วยให้รอบรู้ถึงเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสื่อสาร การพยากรณ์อากาศ เพื่อการปรับตัว ปรับปรุงอาชีพ ยิ่งสังคมเจริญขึ้นมากเพียงใด การอ่านก็จะทวีความสำคัญมากขึ้นเพียงนั้น

นอกจากนี้ จินตนา ใบกาซูยี (2534, หน้า 58) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ สอดคล้อง ดังนี้

1. การอ่านมีความสำคัญในการศึกษาเล่าเรียน เป็นเครื่องมือในการศึกษาทุกระดับ
2. การอ่านมีความสำคัญในด้านการประกอบอาชีพ ทำให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง ความเคลื่อนไหวในวงการอาชีพนั้น ๆ
3. การอ่านช่วยให้รอบรู้เท่าทันความก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นผู้ทันสมัยทางความคิด
4. การอ่านสร้างเสริมสติปัญญา ให้รู้จักคิดอย่างอิสระ เป็นตัวของตัวเองไม่ถูกครอบงำ หรือถูกชักจูงได้ง่าย
5. การอ่านสร้างเสริมจินตนาการให้กว้างไกล มองโลกในแง่ดี รู้เท่าทันความเป็นไป ของสังคมโลก และแก้ปัญหาชีวิตได้
6. การอ่านสร้างความบันเทิงใจ ทั้งความรื่นเริงหยรรษา และความสงบสุขเป็นการ ผ่อนคลายชีวิตที่ตรากตรำงานมาตลอด
7. การอ่านมีความสำคัญสูงสุดตรงที่ช่วยพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคม ดังที่กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านในข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความสำคัญของการอ่าน คือ เครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และความบันเทิง โดยการอ่านจะส่งเสริมในด้านต่าง ๆ
  - 1) ด้านการเรียนในการศึกษาค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ
  - 2) ด้านการประกอบอาชีพ
  - 3) ด้านการดำรงชีวิตให้รอบรู้และเท่าทันในสังคม หรือไม่ถูกชักจูงในทางเลื่อม
  - 4) ด้านการรู้จักพัฒนาตนเองในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
  - 5) ด้านความบันเทิงของการอ่านจะสร้างความเพลิดเพลิน และ
  - 6) ช่วยพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประเภทของการอ่าน

การอ่านเป็นพื้นฐานความรู้ที่สำคัญยิ่ง การรู้จักประเภทของการอ่าน จะช่วยให้การอ่าน มีประสิทธิภาพมากขึ้น และนักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของการอ่านไว้หลายวิธี ดังนี้

วรรณิ โสมประยูร (2539, หน้า 126) ได้แบ่งประเภทการอ่านโดยพิจารณาจากวิธีอ่าน เป็นหลักจะแยกได้เป็น 6 ประเภท คือ

1. การอ่านค้นหาความรู้
2. การอ่านแบบจับใจความสำคัญ
3. การอ่านแบบหารายละเอียดตามลำดับเหตุการณ์
4. การอ่านแบบหารายละเอียดทุก ๆ คำเพื่อปฏิบัติ
5. การอ่านแบบวิเคราะห์วิจารณ์
6. การอ่านแบบใช้วิจารณ์ญาณ

อัจฉิมา เกิดผล และอรทัย วิมลโนธ (2540, หน้า 126) ได้เรียบเรียงประเภทของการอ่านได้ 3 ประเภท คือ

1. การอ่านในชีวิตประจำวัน การอ่านในลักษณะนี้เป็นการอ่านเพื่อความเพลิดเพลินอ่านเพื่อให้รับรู้เท่านั้น ไม่จำเป็นต้องรู้ละเอียดลึกซึ้ง ผู้อ่านอาจเลือกอ่านเพียงหัวข้อที่สนใจเท่านั้นเป็นการอ่านอย่างช้า ไม่เร่งรีบ เช่น การอ่านนิตยสาร อ่านนวนิยาย อ่านหนังสือพิมพ์ และอ่านโฆษณา เป็นต้น

2. การอ่านเพื่อศึกษา การอ่านในลักษณะนี้ต้องอ่านด้วยความตั้งใจ อ่านเพื่อต้องการรู้ข้อเท็จจริง อ่านเพื่อจับประเด็นสำคัญ หรือความคิดหลัก โดยใช้ความคิดพิจารณาเนื้อหาอย่างละเอียด ซึ่งต้องใช้ความอดทนพอสมควร เช่น การอ่านบทความ อ่านสารคดี อ่านตำรา เป็นต้น

3. การอ่านด้วยความวิเคราะห์ การอ่านในลักษณะนี้เป็นการอ่านที่ลึกซึ้ง และยากกว่าการอ่านเพื่อศึกษา

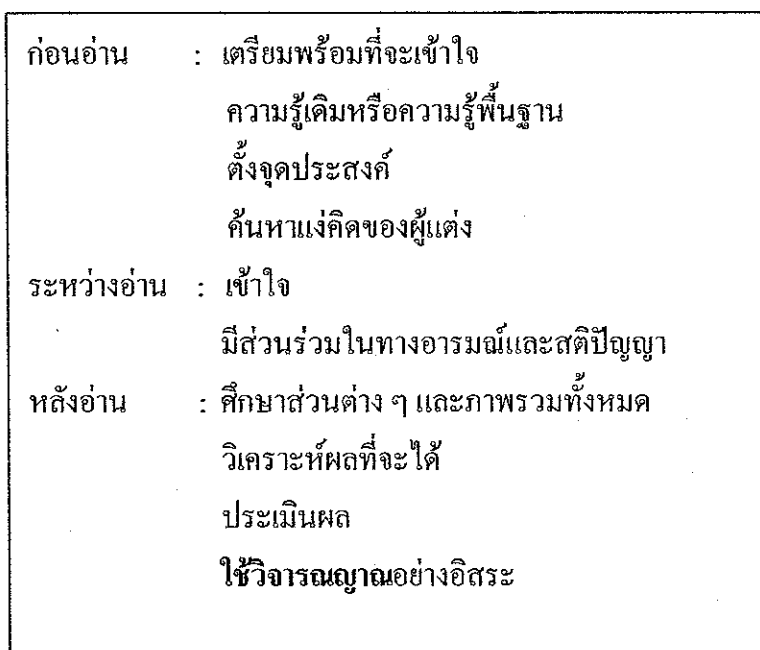
นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทการอ่านโดยคำนึงถึงเสียงเป็นหลัก ทศนีย์ สุขเมธี (2527, หน้า 67-70) และ วรณี โสมประยูร (2539, หน้า 127) ได้แบ่งประเภทสอดคล้องกัน โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การอ่านออกเสียง
2. การอ่านในใจ แบ่งได้เป็น 7 แบบ
  - 2.1 การอ่านแบบค้นหาความรู้
  - 2.2 การอ่านแบบจับใจความสำคัญ
  - 2.3 การอ่านแบบหารายละเอียดทุกตอน
  - 2.4 การอ่านแบบหารายละเอียดทุกคำเพื่อปฏิบัติ
  - 2.5 การอ่านแบบวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาเหตุผล
  - 2.6 การอ่านแบบไตร่ตรองโดยใช้วิจารณ์ญาณเพื่อหาข้อเท็จจริง ข้อดี ข้อเสีย สำหรับเลือกแนวทางปฏิบัติ
  - 2.7 การอ่านแบบคร่าว ๆ เพื่อสังเกตและจดจำ

จากการประมวลความแล้ว พอสรุปได้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หรือการอ่านเพื่อวิเคราะห์ จัดเป็นประเภทของการอ่านที่สำคัญประเภทหนึ่ง เหมาะแก่การศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการอ่านขั้นสูง อีกทั้งยังเป็นสมรรถภาพการอ่าน ซึ่งควรฝึกฝนการใช้วิจารณญาณในการอ่านเป็นประจำ เพื่อสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในการประเมินคุณค่า และตัดสินใจเลือกรับงานเขียนนั้น ๆ ว่าเหมาะสมกับการอ่านหรือไม่ โดยพิจารณาจากประสพการณ์ และการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล สิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

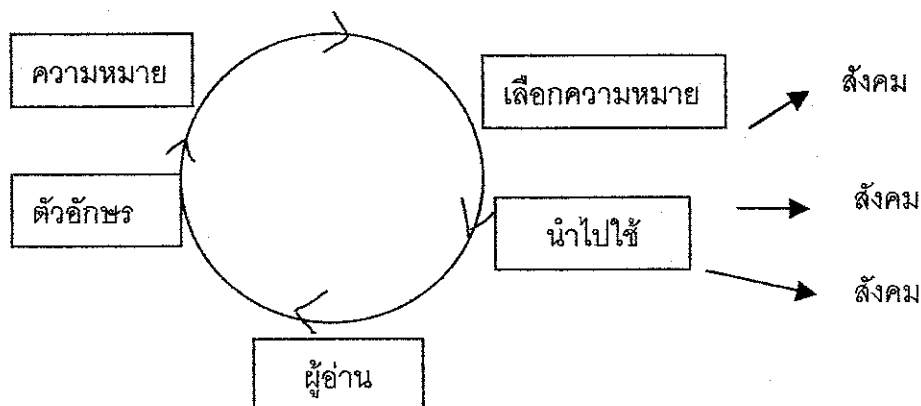
ขั้นตอนและกระบวนการของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้อ่านต้องใช้ความคิดเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีพัฒนาการขั้นตอนของการอ่าน ดังที่ สไควร์ (ศิริพร ลิ้มตระกูล, 2537, หน้า 20 อ้างถึงใน คนยา วงศ์ระชะชัย, 2542, หน้า 22) ตามแผนผังดังนี้

ภาพที่ 2 แผนผังขั้นตอนการอ่าน

พนิตนันท์ บุญพามิ (2542, หน้า 4) ได้กล่าวถึงกระบวนการอ่านหรือขั้นตอนการอ่านดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการหรือขั้นตอนการอ่าน

นอกจากนี้การอ่านมีกระบวนการที่ซับซ้อน เป็นกระบวนการที่ความสัมพันธ์กันทั้งร่างกายและสมอง ดังที่ ศิริอร รัตนอุดม (2527, หน้า 11 อ้างอิงจาก Gray, 1948, p. 5) กล่าวว่า การอ่านจะช่วยให้เกิดทักษะและมีการพัฒนาเป็นกระบวนการ 4 ระดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 4 การนำแนวความคิดใหม่ที่ได้รับมา ผสมกันเข้ากับความรู้ที่มีอยู่	ขั้นที่ 1 การรับรู้
ขั้นที่ 3 ปฏิกิริยาต่อความคิด	ขั้นที่ 2 ความเข้าใจความคิดรวบยอด

ภาพที่ 4 ระดับขั้นของการอ่าน

ขั้นที่ 1 การรับรู้ (pception) ในระดับนี้สามารถเห็นความแตกต่างของคำที่เขียนคล้ายคลึงกัน เช่น คำว่า การ กับ กาล สามารถใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณบอกตัวสะกดและบอกความหมายได้ถูกต้อง

ขั้นที่ 2 ความเข้าใจความคิดรวบยอด (comprehension of ideas expressed) ในการอ่านเรื่องราวที่มีเนื้อหามาก ๆ เราไม่จำเป็นต้องทราบความหมายของคำที่ปรากฏอยู่ทุกคำ แต่เราจะมุ่งอ่านจับใจความสำคัญ ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจเนื้อเรื่องทั้งหมด และเราจะรู้จุดมุ่งหมายของผู้แต่งได้จากคำที่เขาใช้ในหนังสือนั้น

ขั้นที่ 3 ปฏิกริยาต่อความคิด (reaction to these ideas) เมื่อผู้อ่านเข้าใจในเนื้อเรื่องเข้าใจความคิดของผู้เขียนแล้ว จะเกิดการพิจารณาตัดสินคุณค่าที่เรารู้จักแตกต่างกัน อาจจะยอมรับต่อต้าน ช่างซึ่ง หรือนำไปเปรียบเทียบกับเรื่องที่เคยอ่านมา

ขั้นที่ 4 การนำความรู้ใหม่มาผสมผสานกับความรู้เดิม (integration of the ideas gained) หลังจากอ่านเสร็จสิ้นแล้ว ผู้อ่านจะมีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น และประสบการณ์จากการอ่านที่มีอยู่ผสมกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการอ่านครั้งใหม่ทำให้ผู้อ่านเกิดการหยั่งเห็นเข้าใจสภาพความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องอาศัยความสนใจของผู้อ่านด้วย

ความสำเร็จในการอ่านแต่ละครั้ง จะต้องอาศัยขั้นตอนหรือกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ และมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้น และนำไปปรับใช้ในกระบวนการอ่านจนสามารถสร้างผู้อ่านที่มีประสิทธิภาพพร้อมทั้งมีวิจารณญาณในการอ่านได้

เอกสารเกี่ยวกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ความหมายของการอ่านมีวิจารณญาณ

นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการอ่านอย่างมี
 วิจารณ์ (critical reading) ไว้หลายลักษณะ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2538, หน้า 900) ให้ความหมายว่า “อ่าน ก. ว่าตามตัวหนังสือ ออกเสียงตามตัวหนังสือ ดูหรือเข้าใจความจากตัวหนังสือ สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ คิด นัย” และให้ความหมายของคำว่าวิจารณ์ไว้ว่า “วิจารณ์ น. ปัญญาที่สามารถรู้และให้เหตุผลที่ถูกต้อง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538, หน้า 765)

ความหมายของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ประมวลได้ว่า “การอ่านที่สามารถใช้ปัญญาพิจารณา ไตร่ตรองงานเขียน และสมเหตุสมผลด้วยความถูกต้อง”

สนธิ ตั้งทวี (2526, หน้า 256) ได้ให้ความหมายว่า “การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง “การใช้เหตุผลในการพินิจพิจารณาวิเคราะห์ข้อความไปพร้อม ๆ กับการอ่าน”

อัจฉิมา เกิดผล และคณะ (2540, หน้า 127 อ้างอิงจาก รัชจวน อินทรกำแหง, ทิพย์สุนทร อนันมบุตร และรื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2524, หน้า 1) กล่าวถึงความหมายของ คำว่า การอ่านด้วยความวิเคราะห์ไว้ว่า “จะต้องอ่านด้วยความพินิจพิจารณา ไตร่ตรอง ถลั่นกรอง

แยกแยะ หาเหตุผล ส่วนดี ส่วนบกพร่องของหนังสือนั้น เพื่อให้เป็นแนวทางนำไปสู่ความคิดสรุปเกี่ยวกับหนังสือนั้นได้”

บันลือ พุกกะวัน (2532, หน้า 81-82) กล่าวถึงความหมายของคำว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่า “การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การอ่านที่ต้องใช้ความรู้มาทำการวิจารณ์ วิจารณ์ จะต้องพิจารณาเพื่อ

1. หาสิ่งดีงาม หรือส่วนที่ดีดีงามของสิ่งที่อ่านได้ หยิบยกส่วนดี หรือนำส่วนดีไปใช้ประโยชน์
2. ค้นหาส่วนบกพร่อง ว่ามีส่วนบกพร่อง คืออย่างไร อาจเกิดความไม่สมบูรณ์ ไม่ถูกต้อง หรือไม่สมเหตุสมผล
3. เสนอแนะทางแก้ไขส่วนบกพร่องนั้นให้ดีขึ้น หรือจะก่อให้เกิดอันตราย หรือหากเป็นโทษ หรือสิ่งเลวร้ายก็หาทางที่จะป้องกันไม่ให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น

นอกจากนี้ รัสเซล (Russell, 1961, pp. 68-69 อ้างถึงใน Duquette, 1973, p. 925) ได้ให้คำจำกัดความว่า “การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ กระบวนการของการประเมินหรือวิเคราะห์สิ่งที่อ่านในการใช้เหตุผล และพิจารณาว่าผู้เขียนแต่งเรื่องโดยใช้ความรู้สึกลึกซึ้งของตนเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือไม่” ซึ่งสอดคล้องกับ ดีเชนท (Dechant, 1969, p. 372) ได้กล่าวถึง “การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ การอ่านเพื่อประเมินคุณค่าของสิ่งที่อ่าน พร้อมทั้งให้ความเห็นว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผู้อ่านต้องตรวจสอบความจริง ความสมเหตุสมผล ความน่าเชื่อถือ และความถูกต้องของสิ่งที่อ่าน แล้วสามารถแยกแยะได้ว่าข้อความใดเป็นข้อเท็จจริง ข้อความใดเป็นความคิดเห็นส่วนตัว พยายามอ่านให้เข้าใจและรู้ทันการเขียนแบบชักจูง”

พอสรุปได้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การอ่านที่นำความรู้รวมไปถึงประสบการณ์เดิม กอปรกับการใช้เหตุผลมาวิเคราะห์ใคร่ครวญ แยกแยะข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็นของผู้เขียน เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน

ดังนั้นการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นทักษะที่ควรได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาซึ่งเป็นระดับขั้นเบื้องต้น เพื่อฝึกหัดการใช้กระบวนการทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อประเมินหรือตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่อ่านโดยไม่ถูกชักจูงหรือชี้นำทางความคิด

ประเภทของสารที่ต้องใช้วิจารณญาณในการอ่าน

ในการอ่านงานเขียนประเภทต่าง ๆ ผู้อ่านจะได้รับสารแตกต่างกันไป เช่น สารที่ให้ข้อเท็จจริง แสดงทัศนะในเรื่องต่าง ๆ หรือต้องการเปลี่ยนความคิดของผู้อ่าน โดยใช้สำนวนซึ่งโน้มน้าวใจผู้อ่านให้คล้อยตาม เป็นต้น และประเภทของสารที่ต้องใช้วิจารณญาณในการอ่านนั้นได้มีการแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สารที่ให้ความรู้ ได้แก่ งานเขียนที่ให้ข้อเท็จจริงในสาขาวิชาต่าง ๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งผู้อ่านจะต้องใช้ความสามารถแยกข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นของผู้เขียนให้ได้ เพื่อพิจารณาทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ ซึ่งสารประเภทนี้ผู้อ่านต้องประเมินคุณค่าว่าให้ประโยชน์แก่ใคร มากน้อยเพียงใด

2. สารที่โน้มน้าวใจ เป็นสารที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเห็นด้วย หรือเปลี่ยนความคิดของผู้อ่าน หรือปฏิบัติตาม ตลอดจนใช้กลวิธีในการใช้ภาษาเพื่อเพื่อโน้มน้าวใจ โดยแทรกความคิดเห็นของตนลงไป ผู้อ่านจึงต้องใคร่ครวญให้ได้ว่าผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายอย่างไร เขียนอย่างมีเหตุผลหรือไม่

3. สารที่จรรโลงใจ หมายถึง สารที่ช่วยกำซาบจิตใจให้สูงขึ้น ประณีตขึ้น เป็นการผ่อนคลายอารมณ์เครียด ผู้อ่านควรอ่านสารนั้น พร้อมทั้งสังเกตว่าให้ความสุขใจ หรือมีเหตุผลหรือไม่ (ผกาศรี เข็นบุตร, 2542, หน้า 236-238)

คุณสมบัติของผู้อ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้ที่รู้จักใช้อ่านอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นยอดของการอ่านได้ คนผู้นั้นย่อมเป็นผู้มีความสามารถและมีคุณสมบัติพิเศษ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้อ่านอย่างมีวิจารณญาณ มีดังต่อไปนี้

บันทึก พฤกษะวัน (2533, หน้า 148) แสดงแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้อ่านอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. มีพื้นฐานความรู้จากการอ่าน การฟัง หรือชอบโต้แย้ง และทบทวนเรื่องราว และเป็นผู้ใฝ่ความรู้อย่างที่เรียกว่า พหุสูต

2. การมีเขาว์ปัญญาสูง ที่รู้วิเคราะห์หาสาเหตุต่าง ๆ

3. เป็นคนที่ปรับตัวได้เร็ว ปราศจากทิฐิมานะ คือร้อน ดันทุรัง หรือเชื่ออย่างงมงาย โดยไม่คิดถึงเหตุผล

4. จะต้องได้รับการฝึกอ่านแล้วสามารถประเมินเรื่องราว บุคคล ตัวละคร จากการอ่านอย่างสม่ำเสมอและกระทำจนเป็นกิจนิสัย

5. ส่งเสริมการใช้ดุลพินิจ ชั่งน้ำหนัก ให้เปรียบเทียบ เลือกดัดสินใจโดยอาศัยเหตุผลของตนสนับสนุน อ้างอิงประกอบ

6. เด็กควรเป็นคนชอบตั้งข้อสังเกตหรือยกคำพิงเพย สุภาษิตที่ให้เหตุผลขัดแย้งกันเป็นเรื่องพิจารณาหรือนำสู่การอภิปราย

ดอลแมน (Dallman, 1960, pp. 195) แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้อ่านอย่างมี
 วิจารณ์ญาณ ไว้ดังนี้

1) รู้ว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ 2) บอกได้ว่าเรื่องใดเป็นข้อเท็จจริง หรือ
 ความคิดเห็น 3) เข้าใจจุดประสงค์ของผู้เขียน 4) สรุปเรื่องราวที่อ่านได้ 5) วิเคราะห์เรื่องราวที่
 อ่านอยู่ได้

แมคคี (Mckee, 1966, p. 382-404) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้อ่านอย่างมี
 วิจารณ์ญาณไว้เช่นกัน ดังนี้

1) สามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น 2) รู้ว่าเป็นโฆษณาชวนเชื่อ
 3) สรุปเรื่องที่อ่านได้ 4) วิเคราะห์เรื่องราวที่อ่านได้ 5) ทำนายผลที่เกิดขึ้นได้ 6) เข้าใจใน
 จุดมุ่งหมายของผู้เขียน 7) ตัดสินเรื่องที่อ่านโดยพิจารณาภูมิหลังของผู้เขียนได้ 8) เข้าใจความคิด
 สำคัญของผู้เขียนได้

เฮเลน โรบินสัน (คนขาว วังศรัทธา, 2542, หน้า 179 อ้างอิงจาก ศิริพร ลิ้มตระกูล,
 2537, หน้า 33) กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้อ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ ไว้ดังนี้

1. จำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และการอ้างอิงได้
2. เข้าใจความคิดของผู้เขียน
3. ตีความเกี่ยวกับภาพและภาษาที่มีใช้ตัวอักษรได้
4. ประเมินค่าความเชื่อถือได้ของข้อมูล ว่าเป็นความจริง หรือเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ
 หรือเป็นการเพื่อฝัน
5. ใช้จินตนาการและแสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งที่อ่าน ซึ่งประกอบด้วยการใช้ปัญญาและ
 อารมณ์ หรือความประทับใจจากข้อความที่อ่าน
6. ทายสิ่งที่จะอ่านต่อไปล่วงหน้าได้
7. สรุปความตามหลักฐานที่ได้
8. ตัดสินอย่างมีเหตุผลและสรุปได้
9. เปรียบเทียบความเห็นที่คล้ายกันและต่างกันได้
10. เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเวลา สถานที่ การลำดับเรื่อง เหตุและผล
11. เข้าใจข้อคิดหรืออคติของผู้เขียน
12. มีความรู้และปฏิกิริยาต่อวิธีพูด และเขียนต่าง ๆ กัน เช่น การเลียดสี การถากถาง
 หรือการเยาะเย้ย

จากการประมวลแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้อ่านอย่างมีวิจารณญาณ พอสรุปได้ว่า ผู้อ่านต้องสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น ข้อชักจูงใจ และความรู้สึกของผู้เขียนให้ได้เสียก่อน จึงจะสามารถทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ และตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยการใช้ความรู้ และเหตุผล เป็นเครื่องมือชี้วัดการตัดสินใจ

ความจำเป็นในการใช้การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ในปัจจุบันทุกคนทราบข้อมูลข่าวสารจากหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นการอ่าน หรือการฟังวิทยุหรือคูโทรทัศน์ แต่การอ่านเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะเมื่อไม่เข้าใจมีโอกาสนำมาอ่านซ้ำได้อีก และสิ่งสำคัญที่จำเป็นอย่างยิ่ง คือ การใช้วิจารณญาณในการอ่าน มีดังนี้

บันทึก พุทธชะวัน (2532, หน้า 29) กล่าวถึงความจำเป็นในการใช้หลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. เนื่องจากวัสดุการอ่านย่อมมีหลายสิ่งหลายอย่างที่แฝงไว้ซึ่งสิ่งที่มีประโยชน์ และอาจมีโทษ หรือพิษภัยสำหรับเด็กที่อ่าน นับตั้งแต่เรื่องผีสาร โศดกลาง อาชญากรรมกรรม ศิลปะ อนาคต ฯลฯ เด็กจะได้รู้จักใช้ดุลพินิจในการอ่าน เลือก ชั่งใจ นำเอาแต่ สิ่งที่ดีมีประโยชน์มาใช้ หรือปฏิบัติได้เอง
2. การโฆษณาสินค้าเป็นไปอย่างกว้างขวาง ในยุคปัจจุบันมีทั้งการแจก การแถมและชิงรางวัล จำเป็นต้องฝึกเด็กให้รู้จักตัดสินใจเลือกใช้เท่าที่จำเป็น เพราะบางคนบางกลุ่มอาจมัวเมา มุ่งซื้อเพื่อหวังจะได้ชิงโชค หรือหลงเชื่อคำโฆษณา ย่อมได้รับความเดือดร้อน
3. ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ย่อมต้องการจะส่งเสริมให้ผู้คน พลเมือง ต้องใช้สิทธิในการเลือกตั้ง จึงขึ้นอยู่กับเมื่อคุณภาพของพลเมืองสามารถคิดหา เหตุผล หรือเลือกตัดสินใจว่าจะอะไรเป็นเรื่องของประโยชน์ส่วนรวม อะไรเป็นเรื่องประโยชน์ส่วนบุคคล ย่อมจะช่วยให้การใช้สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองได้ดี หรือได้คนดีไปช่วยทำประโยชน์แก่ส่วนร่วม ผลของการปกครองแบบประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าได้ดี ประเทศชาติก็มีเสถียรภาพทางการเมืองสูง ย่อมส่งผลถึงการดำรงชีวิตของพลเมืองด้วย เพราะการอ่านอย่างพินิจจะมีส่วนช่วยได้มาก
4. บางยุคบางสมัยประเทศชาติต้องทำสงครามทางจิตวิทยา ช่วงชิงประชาชนระหว่าง 2 ฝ่าย พลเมืองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้ว่า การโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ จากฝ่ายตรงข้ามมีอยู่แพร่หลาย การอ่าน การฟังอย่างพินิจ ย่อมช่วยลดภาระงบประมาณในการต้องรณรงค์ต่อต้านโฆษณาของฝ่ายตรงข้าม การไม่เป็นเหยื่อของการโฆษณาย่อมเป็นการส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยและธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติได้ดี

163813

5. การอ่านอย่างพินิจและมีวิจารณ์ญาณ ย่อมเป็นประโยชน์ในการปรับคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านอาชีพ ความเป็นพลเมืองดี นับว่าเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตซึ่งจำเป็นต้องปรับคนให้ทันต่อเหตุการณ์

หลักการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ

การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นการอ่านที่ว่าด้วยเหตุผล เพื่อใช้ในการตัดสินใจว่าเรื่องที่อ่านนั้นดี หรือไม่ บกพร่องหรือไม่ แต่ต้องประเมินคุณค่าของงานเขียนด้วยความยุติธรรม และมีวิจารณ์ญาณในการคัดสรรเป็นสำคัญ ดังนั้นหลักการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ จึงเป็นอันดับแรกที่ต้องคำนึงถึง ดังที่

สนธิ ตั้งทวี (2526, หน้า 156-157) ได้กล่าวถึงหลักการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณไว้ดังต่อไปนี้

1. พินิจดูความถูกต้องของภาษา ภาษาที่เราอ่านเป็นสัญลักษณ์แทนความรู้ และความคิดของผู้เขียน ภาษาที่ไม่ถูกต้องย่อมมีผลต่อคลาดเคลื่อนจากความหมายอันแท้จริง และจะเป็นความล้มเหลวเสียแต่แรกอย่างสิ้นเชิง ความไม่ถูกต้องของภาษามีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การใช้คำผิดความหมาย การวางตำแหน่งของคำในประโยค ไม่ตรงกับหน้าที่ของคำ การไม่รู้จักเว้นวรรคตอน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการสื่อความหมาย

2. พินิจดูความต่อเนื่องของประโยค โดยหลักตรรกวิทยา ข้อความที่จะนำมาต่อเนื่องกันได้ จะต้องเป็นข้อความที่มีความเหมือนกัน หรือเป็นข้อความที่มีความขัดแย้งกัน หรือเป็นข้อความที่ให้ความก้าวหน้าแก่กัน ดังนั้นข้อความใดที่มีเนื้อความสับสน วุ่นวาย คือ ไม่เข้ากับหลักหนึ่งในหลักใดในสามข้อนี้ ขอให้ถือเสียว่าเป็นเรื่องไม่ควรอ่านให้เสียเวลา

3. พินิจดูความต่อเนื่องของความหมาย ความหมายที่ต่อเนื่องต้องมี “แกนหลัก” ตัวอย่างเช่น การเขียนสารคดีประเภทชีวประวัติ อาจจะใช้ช่วงเวลาของชีวิตเป็นแกนหลัก โดยเริ่มตั้งแต่ วัน เดือน ปีเกิด ประวัติการศึกษา การทำงาน ฯลฯ แต่ถ้าหากเขียนขึ้นด้วยการกล่าวถึง วัน เดือน ปีที่ตาย แล้วต่อด้วยประวัติการทำงาน หรือตามด้วยประวัติการศึกษาอย่างนี้แล้ว ความสับสนก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน...

4. แยกความรู้ออกมาจากความคิด และความรู้สึก ผู้อ่านต้องระลึกไว้อย่างหนึ่งว่า ข้อความที่เราอ่านนั้น อาจจะบรรจุทั้งความรู้ และความคิด ซึ่งเป็นความคาดหวังส่วนบุคคล รวมกับความรู้สึก

คนยา วงศ์ชนะชัย (2542, หน้า 180-181) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

1. พิจารณาความถูกต้องของภาษาที่อ่าน เช่น ด้านความหมาย การวางตำแหน่งคำ การเว้นวรรคตอน ความผิดพลาดดังกล่าวจะทำให้การสื่อความเสียไป
2. พิจารณาความต่อเนื่องของประโยคว่ามีเหตุผลรับกันดีหรือไม่ โดยอาศัยความรู้ด้านตรรกวิทยาเข้าช่วย ความจากประโยคจะต้องไม่ขัดแย้งกัน หรือเรียงลำดับไม่สับสนจนอ่านไม่รู้เรื่อง หรือเสียเวลาในการอ่านโดยเปล่าประโยชน์
3. พิจารณาความต่อเนื่องของเรื่องราวระหว่างเรื่องที่เป็นแกนหลัก หรือแกนนำกับแกนรองและส่วนประกอบอื่น ๆ ว่ากลมกลืนกันหรือไม่
4. แยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และความรู้สึกของผู้แต่ง เพื่อช่วยในการพิจารณาข้อเขียนนั้น ทำให้ถูกต้องใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด
5. พิจารณาความสัมพันธ์ของหลักการและตัวอย่าง โดยทั่วไปแล้ว ข้อความที่เป็นเหตุการณ์ หรือเรื่องที่ค้นพบใหม่ ถ้าผู้เขียนอ้างอิง หรือยกตัวอย่างมาให้เห็นด้วย จะเป็นการเพิ่มน้ำหนักของความเชื่อถือได้มากขึ้น ดังนั้นก่อนที่จะเราจะเชื่ออะไรลงไป ขอให้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของหลักการ และตัวอย่างที่นำมาประกอบว่ามีความเป็นจริงเพียงไร สมเหตุสมผลหรือไม่
6. ประเด็นข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและความรู้สึก วิเคราะห์ความเป็นไปในความคิดของผู้เขียนกับความคิดเห็นส่วนตัวของเรา ผลลัพธ์แห่งการประเมินนั้น จะก่อเป็นความคิดสร้างสรรค์ให้กับเราหรือไม่

นอกจากนี้สเปาเช่ และเบอร์ก (Spache & Berg, 1971, p. 125) ได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ จะต้องพิจารณาดังนี้

1. การพิจารณาถึงจุดประสงค์ของผู้เขียน
2. การพิจารณาสาระความหมายที่ผู้เขียนจงใจให้ผู้อ่านได้เข้าใจ
3. การพิจารณาถึงความสมเหตุสมผลในการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน

จากแนวคิดข้างต้น พอสรุปได้ว่าหลักของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณต้องเริ่มจากพิจารณาในด้านต่าง ๆ คือ 1) ภาษาถูกต้องและชัดเจน 2) ประโยคที่เข้าหลักตรรกวิทยาและเนื้อหาของเรื่องมีความต่อเนื่อง 3) แยกแยะข้อเท็จจริงของจุดประสงค์ในการเขียนว่ามีน้ำหนักของน้ำหนักเชื่อถือเพียงใด ไม่ใช่เกิดจากความรู้สึกหรืออคติของผู้เขียน

แนวปฏิบัติของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้ที่ฝึกหัดทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ จะต้องฝึกตนเองตามแนวปฏิบัติเพื่อจะได้เป็นนักอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

บันทึก พุทธศักราช (2532, หน้า 149) และคนยา วงศ์ณะชัย (2542, หน้า 181-182) ได้ให้ข้อควรปฏิบัติของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณคล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. ผู้อ่านจำเป็นต้องรู้ด้วยว่า ผู้เขียนเป็นบุคคลชื่อเสียง มีผลงานดีเด่นที่ควรเชื่อถือได้หรือไม่
2. จะต้องรู้ว่าผู้เขียนมีความมุ่งหมายหรือเจตนาอย่างไร ต้องเน้นให้รู้จักอ่านคำนำมองเห็นประโยชน์ของคำนำ
3. รู้จักพิจารณาว่า ความคิดเห็นของผู้เขียนมีเหตุผลสนับสนุนควรเชื่อถือได้เพียงใด
4. อาจมีการพิจารณาหรือตรวจสอบการอ้างอิง ข้อสนับสนุนหรือโต้แย้ง
5. หลักฐานแห่งการค้นคว้าของผู้เขียนว่าเชื่อถือได้หรือไม่
6. ข้อความต่าง ๆ ที่กล่าวอ้างถึงสรรพคุณซึ่งประโยชน์เป็นเรื่องของโฆษณาหรือไม่
7. หากมีหนังสือเรื่องเดียวกันที่ผู้อื่นเขียนนั้น มีส่วนสอดคล้อง ขัดแย้งหรือสนับสนุนเพียงใด

8. ทุกเรื่องราวที่อ่าน เมื่อได้ทดลองปฏิบัติตามได้ผลหรือได้จึงควรเชื่อ
9. สามารถประเมินความคิดเห็นเรื่องนั้น ๆ ว่า ดีมาก ดี ปานกลางหรือบกพร่อง พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่จะขัดข้อบกพร่องนั้น ๆ ให้หมดไปได้

อัจฉิมา เกิดผล และคณะ (2540, หน้า 125) ได้เรียบเรียงแนวปฏิบัติของการอ่านด้วยความวิเคราะห์หรือการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. ผู้อ่านควรอ่านเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นประจำให้ต่อเนื่องกัน และติดตามเรื่องนั้นสม่ำเสมอ
2. ผู้อ่านควรอ่านเรื่องที่ตนสนใจอย่างสม่ำเสมอ
3. ควรอ่านบทความที่มีการวิเคราะห์วิจารณ์ เพราะจะช่วยให้ผู้อ่านได้รู้ความคิดของคนอื่น ๆ และยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ อีกด้วย
4. ถ้าผู้อ่านมีโอกาสดูแสดงความคิดเห็นต่อบทวิเคราะห์วิจารณ์ของผู้อ่านคนอื่น จะทำให้ผู้เขียนนั้นได้รู้ว่าที่เขาคิดเช่นนั้น คิดถูกหรือผิดอย่างไร
5. ถ้าผู้อ่านมีโอกาสดูแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อ่านคนอื่น จะทำให้รู้และเข้าใจความคิดในสิ่งที่เราคิดไม่ถึงมาก่อน

แนวปฏิบัติของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผู้อ่านต้องคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเป็นหลัก และผู้อ่านต้องอ่านหนังสือสม่ำเสมอเพื่อสะสมความรู้เกี่ยวกับผู้เขียน เรื่องที่อ่าน บทวิเคราะห์ต่าง ๆ และควรแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อ่านท่านอื่น ๆ ด้วย

ทักษะการอ่านระดับขั้นวิจารณ์

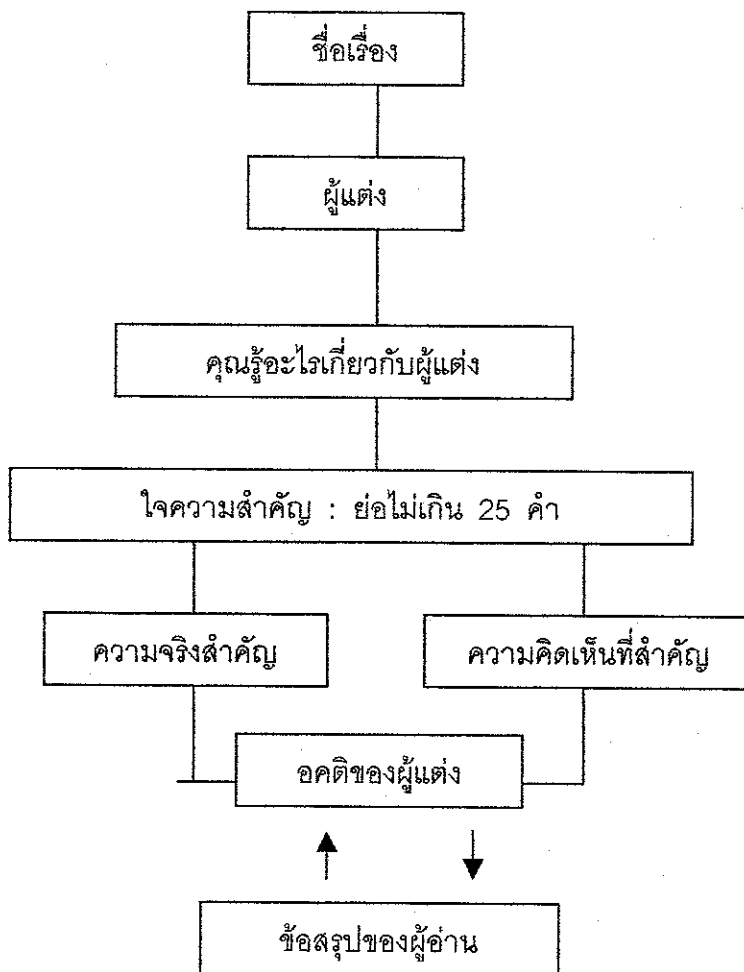
คนที่จะมีวิจารณ์ ในการอ่านนั้น จะต้องมีการวิจารณ์ในการคิดเสียก่อน และสามารถเข้าใจสิ่งที่ได้อ่านอย่างชัดเจน (Ruth, n.d อ้างถึงใน Duquette, 1973, p. 925) ทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณ์ จึงมีความสำคัญมาก อเล็กซานเดอร์ (Alexander, 1980, p. 84) ได้กล่าวถึงทักษะการอ่านระดับขั้นวิจารณ์ ไว้ดังนี้

1. ทักษะการสืบหาแหล่งข้อมูล (investigating sources) ได้แก่ การสำรวจ ประเมิน และรวบรวมความคิดเห็นของผู้เขียนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ว่าเรื่องใดเป็นข้อเท็จจริง และเรื่องใดเป็นการแสดงความคิดเห็น
2. ทักษะการรู้ถึงจุดมุ่งหมายของผู้เขียน (writer's purpose) ได้แก่ การทราบถึงอคติพื้นฐานของประสบการณ์ ความคิดเห็นของผู้เขียน ตลอดจนความน่าเชื่อถือ และจุดมุ่งหมายในการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน
3. ทักษะการแยกข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริง (distinguishing opinion and fact) เป็นการทราบข้อมูลที่เกิดผลมาจากข้อเท็จจริง ข้อมูลไม่ถูกต้อง และข้อความที่ไม่ได้รับการพิสูจน์
4. ทักษะการวินิจฉัยความ (making inferences) ได้แก่ ความสามารถในการตีความจากเรื่องที่อ่าน การรู้ว่าผู้แต่งต้องการแสดงความคิดเห็นไปในแนวใด โดยสังเกตจากการใช้คำและอารมณ์ในเรื่อง
5. ทักษะการสร้างเกณฑ์ในการตัดสิน (forming judgments) ผู้อ่านจะต้องสามารถตัดสินได้ว่า จุดมุ่งหมายในการเขียนและความเชื่อของผู้เขียนเป็นอย่างไรสามารถสรุปความข้อเท็จจริงได้ และรู้จักการหลีกเลี่ยงที่จะตัดสินเรื่องที่อ่านในกรณีที่มีข้อมูลไม่เพียงพอ
6. ทักษะการลวงรู้ถึงกลของการโฆษณาชวนเชื่อ (detecting propaganda) ได้แก่ การลวงรู้วิธีที่ชักจูงให้ผู้อ่านหลงเชื่อ หรือมีความเห็นคล้อยตามเรื่องที่อ่าน ซึ่งผู้เขียนใช้ภาษาที่แฝงด้วยอารมณ์ และการให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน

ศิริพร ลิ้มตระการ (2534, หน้า 13) ได้แสดงรูปแบบการอ่านอย่างมีวิจารณ์ ดังนี้

รูปแบบของการอ่านแบบวิพากษ์วิจารณ์

(Critical Reading)

ภาพที่ 5 รูปแบบการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

แนวคิดในการส่งเสริมและประโยชน์ของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

การอ่านหนังสือให้เป็น จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งที่บุคคลพึงมี...จะต้องฝึกฝนให้แตกฉานยิ่ง ๆ ขึ้นอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด เนื่องจากนักศึกษาคควมีความสามารถในการอ่านถึงขั้นอ่านเป็น มิใช่เพียงแต่อ่านออก และอ่านได้เท่านั้น แต่ควรเป็นนักอ่านที่มีวิจารณญาณ ซึ่งสามารถฝึกฝนและฝึกหัดได้ (พนิตนันท์ บุญพามี, 2542, หน้า 2)

ดังนั้นนักการศึกษาจึงแนวคิดในการส่งเสริมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณขึ้น ดังที่บันลือ พฤกษ์วัน (2533, หน้า 82) เสนอแนะแนวคิด ดังนี้

1. ควรส่งเสริมการอ่านโดยให้มีหนังสือหลายประเภท และส่งเสริมการอ่านตามลำพังเสมอ ๆ

2. ปลุกฝังนิสัยเด็กผู้เรียน ไม่ให้ยอมเชื่อสิ่งใดง่าย ๆ ต้องชวนให้พิสูจน์ คิดหาเหตุผลความเป็นไปได้ จึงจะยอมเชื่อ

3. เสริมสร้างวิธีการคิด หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การสังเกต การค้นคว้า การทดลองพิสูจน์ ให้เห็นจริง และเป็นคนที่มิมีเหตุผล เคารพในเหตุผล

4. ควรให้โอกาสให้เด็กผู้เรียนแสดงความคิดโต้แย้ง ไม่เข้มงวดกวดขันเรื่องรูปแบบหรือระเบียบจนเกินไป และครูควรเป็นคนใจกว้างยอมรับทั้งคิดเห็นจากผู้เรียน

อัจฉริยา เกิดผล และคณะ (2540, หน้า 129) ได้เรียบเรียงประโยชน์ของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้

1. ได้รู้ว่าข้อมูลใดเป็นข้อมูลจริง ส่วนใดเป็นความคิดเห็น
2. ทำให้ผู้อ่าน มีความใฝ่รู้ อยากอ่านหนังสืออยู่เสมอ
3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิด และทักษะที่กว้างไกลออกไป เมื่อได้ตั้งคำถามถามตนเองอยู่เสมอ ๆ
4. ผู้อ่านจะไม่ยึดมั่นในคำราเพียงเล่มหนึ่งเล่มใดอีกต่อไป
5. ผู้อ่านจะไม่ตกเป็นเหยื่อคำโฆษณาชวนเชื่อ แต่จะรู้ตัดสินใจด้วยตนเองอย่างถูกต้อง
6. รู้จักประเมินค่าเรื่องที่อ่าน ด้วยความรอบคอบและมีเหตุผล ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ในสังคม หรือแม้แต่ในการศึกษาวิชาอื่น ๆ

แนวคิดในการส่งเสริมและประโยชน์ของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณควรส่งเสริม เพราะเป็นกระบวนการคิดทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผล ไม่ถูกชักจูงได้ง่าย รู้จักใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์ใคร่ครวญเรื่องราว ก่อนจะตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่อ่าน

แนวการสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ครู เป็นผู้สร้างพื้นฐานทางการอ่านของนักเรียน และปลูกฝังเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณในด้านทักษะต่าง ๆ คือ ทักษะการฟัง การพูด การเขียน และการอ่าน ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวการสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ดังต่อไปนี้

บันลือ พลฤกษ์วัน (2532, หน้า 148-149) ได้เสนอการฝึกสอนนักเรียน ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กแต่ละกลุ่ม ลองอ่านเรื่องหรือหัวข้อเรื่องเดียวกันจากหนังสือสัก 2 เล่ม หรือหลายเล่ม แล้วให้อภิปรายปรึกษาหารือกันว่า ความรู้ที่ได้จากหนังสือเหล่านี้จะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

2. นำเรื่องที่เป็นผลจากการปริกษาหาหรือของแต่ละกลุ่มมาอภิปราย เพื่อการเปรียบเทียบหาแหล่งที่มาแห่งความรู้ ว่าแหล่งใดมีเหตุผลน่าเชื่อถือกว่ากัน

3. ฝึกให้เด็กใช้ความพยายามที่จะยกเหตุผลขึ้นมาขัดแย้งของเรื่องราวที่ทำให้เห็นว่าสามารถที่จะหาทางแย้งได้ เช่น วิทยาศาสตร์ช่วยโลกเจริญก้าวหน้ากับวิทยาศาสตร์ยอมทำลายโลก มีวิชาดีกว่ามีทรัพย์ กับทรัพย์ดีกว่ามีวิชา เป็นต้น

4. ส่งเสริมให้เด็กจัดกลุ่มได้ว่าที่ โดยหาทางที่ยกเหตุผลมาสนับสนุน หรือหาทางคัดค้านกันในประเด็นที่ยกขึ้นมาให้หรือกำหนดให้

5. ฝึกอ่านเรื่องราวต่าง ๆ แล้วตั้งคำถามถามตัวเอง

5.1 ส่วนใดของเรื่องมีอยู่ที่ใด ว่าอย่างไร

5.2 อะไรเป็นส่วนที่บกพร่องบ้าง บกพร่องอย่างไร

5.3 เราจะมีทางแก้ไขสิ่งบกพร่องเหล่านั้นอย่างไร จึงจะทำให้เรื่องนั้นดี หรือมีประโยชน์ใช้ได้อย่างถูกต้องอย่างสมบูรณ์

6. ควรจัดเวลาเพื่อให้เด็กอ่าน เลือกหนังสือ โดยกำหนดเวลาเพื่ออ่านตามลำพังไว้แน่นอน และมอบหมายงานหรือกำหนดงานให้ทำอย่างเสรี ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีกับเรื่องที่อ่าน

7. กำหนดเรื่องหรือหัวข้อเรื่องให้นักเรียนไปสอบถาม สัมภาษณ์ ความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ โดยให้สัมภาษณ์จากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ข้าราชการ พ่อค้า หรือชาวนา เพื่อรวบรวมดูว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้นเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เช่น ตั้งหัวข้อเรื่องว่า ควรจะประกอบอาชีพใดจึงจะดี สภาพการทำงานหากินของคนในอาชีพต่าง ๆ เราควรมีผู้แทนราษฎรหรือไม่ เด็กทุกคนนี้เกรงใจไหม ควรแก้ไขอย่างไร เป็นต้น

8. ฝึกให้เด็กเป็นคนใจกว้าง รู้จักรับฟังความคิดเห็นหลาย ๆ แนว แม้ไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของตน จะช่วยให้เด็กได้รู้จักพินิจ ไตร่ตรอง ใคร่ครวญ ชั่งน้ำหนัก และการเลือกตัดสินใจได้ดีขึ้น

สนิท ตั้งทวี (2526, หน้า 164-165) ได้แนะนำข้อเสนอแนะการฝึกอ่านอย่างมีวิจารณ์อย่างมีไว้ดังนี้

1. เลือกข้อความง่าย ๆ และตรงกับประสบการณ์ที่เรามีอยู่ พินิจข้อความเหล่านั้นด้วยแง่มุมต่าง ๆ

2. พยายามปรับปรุงข้อความนั้นให้ถูกต้องตามหลักตรรกวิทยา

3. เปลี่ยนมาพินิจข้อความที่ยากขึ้น

4. ระลึกและจดจำปัญหาที่ได้จากการพินิจ และพยายามศึกษาหาความรู้จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อมาเสริมความรู้ให้มากขึ้น

5. ประเมินความสามารถภายหลังการฝึกฝนการอ่านต่อเนื่องกันมามากพอแล้ว โดยเปรียบเทียบกับความสามารถย้อนหลังว่า มีความแตกต่างกันเพียงไร การฝึกฝนเช่นนี้หลาย ๆ ครั้ง จะทำให้มีความสามารถในการอ่านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่รู้ตัว ทั้งนี้เพราะว่าการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้กลายเป็นพฤติกรรมอัตโนมัติประจำตัวไปแล้ว

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยพัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้

1. ให้มีการใช้แบบฝึกหัดที่เหมาะสมเพื่อฝึกทักษะการอ่าน และตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

2. ให้ครูสอนคำศัพท์ที่ใหม่ หรือคำศัพท์ยากแก่นักเรียนก่อนลงมือสอน

3. จัดเนื้อหาที่จะให้นักเรียนอ่านให้มีความสัมพันธ์เนื้อหาของวิชาต่าง ๆ

4. ให้รู้จักโครงสร้างของประโยค ลักษณะวรรคตอนตลอดจนการเรียบเรียงความคิดของเรื่องที่อ่าน

5. ให้จัดลำดับของเรื่อง ถิ่นการเขียน และเหตุผลที่แสดงออกมา

6. ฝึกให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการคิดติดตามเรื่องที่อ่าน

7. ให้นักเรียนได้ฝึกอ่านตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

8. ให้นักเรียนได้อ่านเรื่องในทำนองเดียวกันหลาย ๆ ครั้ง

9. ให้นักเรียนรู้จักการตีความหมายจากสิ่งที่อ่าน

10. ฝึกหาเหตุหรือผล และการนำไปใช้จริง

11. ฝึกให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์สิ่งที่ไม่มีความจริง การโฆษณา อดิ หรือความลำเอียงต่าง ๆ

12. ฝึกให้นักเรียนมีเจตคติสงสัยและใคร่ครวญถามในสิ่งที่อ่านเสมอ

การสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หรือการจัดกิจกรรมใด ๆ ก็ตามจะประสบความสำเร็จได้นั้น ทั้งครูและนักเรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะเป็นแรงเสริมทำให้ผลการสอนและการเรียนเป็นไปได้อย่างดี

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบฝึกและทฤษฎีหลักการทางจิตวิทยาในการสร้างแบบฝึก

ทักษะเป็นเป้าหมายทางการศึกษาที่สำคัญ ดังที่ บลูม เครทโฮท และมาเซีย (Bloom, Krethwol & Masia, 1964, pp. 7-8) ได้สรุปเป้าหมายทางการศึกษาไว้ว่า มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวของนักเรียนมี 3 ประการ คือ 1) ความรู้ 2) เจตคติ และ 3) ทักษะ

การเรียนรู้ทักษะให้เกิดประสิทธิผลนั้นต้องอาศัยอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ดังใน รายงานการวิจัยของกรมวิชาการ (2538, หน้า ๖) กล่าวว่าไว้ว่า “สื่อและอุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ แบบฝึก ชุดการสอน หนังสือนิทาน และอื่น ๆ ส่วนใหญ่ช่วยเสริมสร้างทักษะทางภาษาด้านการฟัง พูด อ่าน เขียนให้มีพัฒนาการสูงขึ้น”

ดังนั้นแบบฝึกจึงเป็นเครื่องมือการเรียนการสอนที่ช่วยในการพัฒนาทักษะการอ่านอีกทางหนึ่ง และการใช้สื่อการสอนช่วยเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจ ช่วยสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานมีชีวิตชีวาไม่น่าเบื่อหน่าย ช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาไทย (ทัศนีย์ สุขเมธี, 2542, หน้า 294 อ้างอิงจาก สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์ทรัพย์, 2525)

ลักษณะแบบฝึกที่ดี

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นยอดของทักษะการอ่านซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกฝนทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณให้มีคุณภาพนั้น ต้องอาศัยสื่อการสอนมาช่วยพัฒนาทักษะ และแบบฝึกเป็นสื่อการสอนประเภทหนึ่งที่นำมาพัฒนาความสามารถในการอ่านได้เป็นอย่างดี

ริเวอร์ (River, 1968, pp. 97-105) กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดีไว้ดังต่อไปนี้

1. ต้องมีการฝึกนักเรียนมากพอควรในเรื่องหนึ่ง ก่อนที่จะมีการฝึกเรื่องอื่น ๆ ต่อไป ทั้งนี้ทำขึ้นเพื่อการสอนมิใช่ทำขึ้นเพื่อทดสอบ

2. แต่ละบทควรฝึกโดยใช้แบบประโยคเพียงหนึ่งแบบเท่านั้น
3. ฝึกโครงสร้างใหม่กับสิ่งที่เรียนรู้แล้ว
4. ประโยคที่ฝึกควรเป็นประโยคสั้น ๆ
5. ประโยคและคำศัพท์ควรเป็นแบบที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันที่นักเรียนรู้จักกันดี
6. เป็นแบบฝึกที่นักเรียนใช้ความคิดด้วย
7. แบบฝึกควรมีหลาย ๆ แบบ เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย
8. ควรฝึกให้นักเรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปแล้วไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531, หน้า 62) กล่าวถึงลักษณะแบบฝึกที่ดีมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความชัดเจนทั้งคำสั่งและวิธีทำ
2. มีความหมายต่อผู้เรียน และตรงตามจุดมุ่งหมายของการฝึก
3. ภาษาที่ใช้เหมาะสมกับวัยและพื้นฐานของผู้เรียน
4. มีกิจกรรมหลายรูปแบบ แต่ไม่ควรมีความยาวเกินไป
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง

6. ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล
7. สามารถสร้างความสนใจของเด็กได้
8. สามารถประเมินและจำแนกความเจริญงอกงามของผู้เรียนได้

นอกจากนี้ ปราณี สิริคะรินทร์ (2542, หน้า 12) กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดีว่า “แบบฝึกต้องความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้ฝึก ผู้สร้างต้องคำนึงถึงความแตกต่าง และความสนใจของผู้ฝึก ต้องมีจุดมุ่งหมายในการสร้าง เพื่อให้ผู้ฝึกได้เกิดทักษะและการพัฒนาทางการเรียน การสอนด้านต่าง ๆ”

จากการประมวลความข้างต้น พอสรุปได้ว่าลักษณะของแบบฝึกที่ดี คือ

1. มีหลายลักษณะให้เหมาะสมกับวัย และสติปัญญาของนักเรียน เพื่อสร้างความสนใจ
2. สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์รายวิชา
3. แบบฝึกแต่ละชุดควรมีคำแนะนำอย่างชัดเจน
4. ตรงกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน
5. สามารถฝึกให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหา

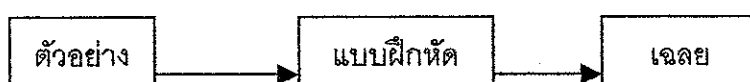
รูปแบบของแบบฝึก

แบบฝึกทักษะการอ่านเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนนำไปฝึกฝนด้วยตนเอง ทำให้เกิดการจดจำได้ดียิ่งขึ้น

พิทักษ์ เมฆอรุณ (2543 อ้างอิงจาก มานะ สกฤตภักดี, หน้า 28-29) กล่าวถึง รูปแบบของแบบฝึกไว้ ดังนี้

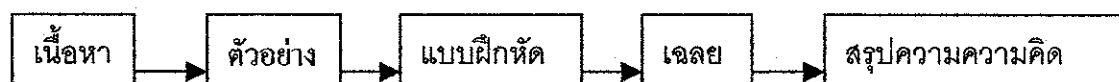
แบบฝึกตามรูปแบบของโครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน (reduced instructional time RIT) มี 2 รูปแบบ คือ

แบบที่ 1 คือ แบบฝึกทักษะเป็นวิธีการที่นำไปใช้สอนในวิชาทักษะ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ โดยมีรูปแบบการนำเสนอสิ่งที่เป็นองค์ประกอบ หรือโครงสร้างของการฝึกทักษะ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6 แผนภูมิแสดงโครงสร้างของแบบฝึกแบบที่ 1

แบบที่ 2 เป็นแบบฝึกที่ใช้ฝึกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเป็นวิธีการสอนที่จะนำสอนในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีการนำเสนอสิ่งที่เป็นองค์ประกอบหรือโครงสร้างของแบบฝึกดังนี้

ภาพที่ 7 แผนภูมิแสดง โครงสร้างของแบบฝึกแบบที่ 2

การสร้างแบบฝึก

โรจนา แสงรุ่งรวี (2531, หน้า 20) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “การสร้างแบบฝึกให้มีประสิทธิภาพว่า ครูต้องคำนึงถึงตัวนักเรียนเป็นสำคัญ โดยดูความพร้อม ระดับสติปัญญา ความสามารถ ความเหมาะสมในการใช้สำนวนภาษา ตลอดจนเนื้อหาและระยะเวลาในการทำแบบฝึก ซึ่งจะทำให้นักเรียนสนใจที่จะนำเอาแบบฝึกที่ครูสร้างขึ้นนี้มาแก้ไขข้อบกพร่องหรือส่งเสริมทักษะทางภาษาให้ดียิ่งขึ้น”

วรรณถ พวงสุวรรณ (2518, หน้า 34-37 อ้างถึงใน อรรถพารัตนวิจารณ์, 2542, หน้า 20) กล่าวถึงหลักในการสร้างและการวางแผนการสร้างแบบฝึกซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ตั้งวัตถุประสงค์
2. ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหา
3. ขั้นตอนในการสร้างแบบฝึก
  - 3.1 ศึกษาปัญหาในการเรียนการสอน
  - 3.2 ศึกษาจิตวิทยาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและจิตวิทยาพัฒนาการ
  - 3.3 ศึกษาเนื้อหา
  - 3.4 ศึกษาลักษณะของแบบฝึก
  - 3.5 วางโครงเรื่องและกำหนดรูปแบบของการฝึกให้สัมพันธ์กับโครงเรื่อง
  - 3.6 เลือกเนื้อหาต่าง ๆ ที่เหมาะสมบรรจุในแบบฝึกหัดให้ครบตามที่กำหนด

นอกจากนี้ รัชณี ศรีไพวรรณ (2517, หน้า 189) แนะนำหลักสำหรับการจัดทำแบบฝึกสำหรับนักเรียน ไว้ดังนี้

1. ให้สอดคล้องกับหลักจิตวิทยา พัฒนาการของเด็ก และลำดับขั้นการเรียนรู้ โดยเป็นไปตามลำดับความยากง่าย
2. จัดเนื้อหาให้ตรงตามความมุ่งหมายที่วางไว้
3. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน

4. แบบฝึกต้องมีคำชี้แจงที่เข้าใจง่าย สั้น ๆ เพื่อให้เด็กเข้าใจ
  5. แบบฝึกต้องถูกต้องอย่าให้มีข้อผิดพลาด
  6. ต้องใช้เวลาให้เหมาะสมกับความสนใจของนักเรียน
  7. ควรทำแบบฝึกต้องหลาย ๆ แบบ เพื่อให้เด็กเรียนรู้อย่างกว้างขวาง
  8. กระดาษที่ให้นักเรียนทำแบบฝึกต้องเหนียวและมีความทนทานพอสมควร
- ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นทำให้พอสรุปได้ว่า การสร้างแบบฝึก มีหลักการดังนี้
1. คำนี้ถึงจิตวิทยาที่สอดคล้องกับเด็ก และพัฒนาการของเด็ก
  2. จัดเนื้อหาตามจุดมุ่งหมาย และการจัดลำดับความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับ

นักเรียน

3. แบบฝึกต้องถูกต้อง ทนทาน ใช้เวลาที่เหมาะสม
4. แบบฝึกแต่ละชุดควรข้อความหรือประโยคที่สั้น กระชับ ได้ใจความ
5. แบบฝึกต้องส่งเสริมการแก้ปัญหา และความรู้ที่กว้างขวาง

ประโยชน์ของแบบฝึก

แบบฝึกมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในวิชาต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เพราะเป็นเครื่องมือที่ใช้พัฒนา และฝึกหัดทักษะด้านต่าง ๆ ด้วยตนเอง

รัชณี ศรีไพวรรณ (2517, หน้า 15) กล่าวถึง ประโยชน์ของแบบฝึกหัดทางภาษาไว้ว่า

1. ทำให้เข้าใจบทเรียนดีขึ้น เพราะเป็นเครื่องมือในการทบทวนความรู้
2. ทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน
3. ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น และสามารถประเมินงานของตนเองได้
4. ฝึกให้เด็กทำงานตามลำพัง โดยมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากนี้ เพ็ชต์ดี (Petty, 1963, pp. 469 - 472 อ้างถึงใน อรรถนพ รัตนวิจารณ์, 2542, หน้า 20) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของแบบฝึก ดังนี้

1. เป็นส่วนเพิ่มหรือเสริมหนังสือเรียนในการเรียนทักษะ เป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยลดภาระของครูได้มาก เพราะแบบฝึกเป็นสิ่งที่จัดทำขึ้นเป็นระบบระเบียบ
2. ช่วยเสริมทักษะทางการใช้ภาษา แบบฝึกเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กฝึกทักษะการใช้ภาษาให้ดีขึ้น แต่ต้องอาศัยการส่งเสริมและความเอาใจใส่จากครูผู้สอนด้วย
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากเด็กมีความสามารถของเขาจะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในด้านจิตใจมากขึ้น
4. แบบฝึกช่วยเสริมให้ทักษะทางภาษาคงทน โดยกระทำได้ดังนี้

- 4.1 ฟีกทันทีหลังจากเด็กได้เรียนรู้เรื่องนั้น ๆ
- 4.2 ฟีกซ้ำหลาย ๆ ครั้ง
- 4.3 เน้นเฉพาะเรื่องที่ต้องการฟีก
5. แบบฟีกที่ใช้จะเป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากบทเรียนในแต่ละครั้ง
6. แบบฟีกที่จัดทำขึ้นเป็นรูปเล่มที่เด็กสามารถเก็บรักษาไว้ใช้เป็นแนวทางเพื่อทบทวนด้วยตนเองได้ต่อไป
7. แบบฟีกช่วยให้ครูมองเห็นจุดเด่นหรือปัญหาต่าง ๆ ของเด็กได้อย่างชัดเจนซึ่งจะช่วยให้อครดำเนิการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ทันท่วงที
8. แบบฟีกที่จัดขึ้นนอกจากที่อยู่ในหนังสือแบบเรียนจะช่วยให้อเด็กได้ฟีกฝนอย่างเต็มที่
9. แบบฟีกที่จัดพิมพ์ไว้เรียบร้อย จะช่วยให้ครูประหยัดทั้งแรงงานและเวลาในที่จะต้องเตรียมการสร้างแบบฟีกอยู่เสมอ ในด้านผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลาลอกแบบฟีกจากตำราเรียน ทำให้มีโอกาสได้ฟีกฝนทักษะต่าง ๆ มากขึ้น
10. แบบฟีกช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่มที่แน่นอนย่อมลงทุนต่ำกว่าที่พิมพ์ลงในกระดาษไขทุกครั้ง และผู้เรียนสามารถบันทึกและมองเห็นความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างมีระบบและเป็นระเบียบ

จากเอกสารดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของแบบฟีก พอสรุปได้ว่าวิชากลุ่มทักษะทางภาษาเหมาะสมกับการใช้แบบฟีกเป็นอย่างมาก เพราะแบบฟีกมีประโยชน์ในการใช้ฟีกฝนให้เกิดกระบวนการคิด ความชำนาญ เพื่อพัฒนาตัวผู้เรียน และช่วยบรรเทาภาระผู้สอนด้วย

ทฤษฎีหลักการทางจิตวิทยาในการสร้างแบบฟีก

การสร้างแบบฟีกการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณต้องอาศัยแนวคิดของนักจิตวิทยาการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้าง เพื่อจะทำให้แบบฟีกมีคุณภาพเหมาะสมกับผู้เรียน สรุปแนวคิดของทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานการสร้างแบบฟีกไว้ ดังต่อไปนี้

กฎการเรียนรู้ของ ธอร์นไดค์ (Thorndike) คือ

1. กฎแห่งความพร้อม (law of exercise) หมายถึง สภาพความพร้อมหรือความพร้อมิภาวะของผู้เรียนทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนความสนใจ ความเข้าใจต่อสิ่งที่จะเรียน ถ้าผู้เรียนมีความพร้อมต่าง ๆ ดังกล่าวถึงจะเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นแบบฟีกที่สร้างขึ้นมาแล้ว ผู้เรียนไม่มีความพร้อมที่จะเรียน จะเกิดผลดังนี้

1.1 เมื่อบุคคลพร้อมแล้วได้กระทำ ก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจ ก็จะเกิดการเรียนรู้
พร้อม → ได้กระทำ → พอใจ → เกิดการเรียนรู้

1.2 เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำ แล้วไม่ได้กระทำก็ทำให้ไม่เกิดความพอใจ และไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้

พร้อม → ไม่ได้กระทำ → ไม่พึงพอใจ → ไม่เกิดการเรียนรู้

1.3 เมื่อบุคคลไม่พร้อม → ต้องกระทำ → ไม่พอใจ → ไม่ทำให้ → เกิดการเรียนรู้ (อารี พันธมณี, ม.ป.ป., หน้า 123-124)

2. กฎแห่งการฝึกหัด (law of use) กฎนี้หมายถึง โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกหัด หรือทำกิจกรรมซ้ำ ๆ บ่อย ๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่แม่นยำ

3. กฎแห่งผลที่พอใจ (law of effect) กฎนี้กล่าวถึง การกระทำใด ๆ ก็ตาม ถ้าเป็นสิ่งที่ผู้กระทำพึงพอใจก็จะทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซ้ำอีกในทางตรงกันข้ามการกระทำใด ถ้ามีผลไม่เป็นที่น่าพอใจ ผู้กระทำก็จะเลิกทำพฤติกรรมนั้น ดังนั้นแบบฝึกที่สร้างขึ้นตามหลักจิตวิทยาข้อนี้จึงไม่สร้างแบบฝึกนั้นไม่มากเกินไป หรือให้นักเรียนทำซ้ำบ่อย อาจเกิดความไม่พอใจ และเบื่อหน่าย

หทัย ดันหยง (2528, หน้า 43 และอารี พันธมณี, ม.ป.ป., หน้า 112-118) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีเสริมแรง (reinforcement theory) ของ สกินเนอร์ (Burrhus F. Skinner) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่สะท้อนพฤติกรรมของผู้เรียน หลังจากเกิดกระบวนการของสิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งเป็นการเสริมแรงแบบมีเงื่อนไข เช่น ได้รับความพอใจจากรางวัลต่าง ๆ หรือเป็นการเสริมแรงแบบอุปนัยได้รับความพอใจที่มีความหวังหรือเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หนังสือเรียน เมื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน จะเพิ่มประสิทธิภาพระบบการเรียนการสอน ทั้งด้านตัวครูและตัวนักเรียน

ความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual different) การใช้แบบฝึกต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะการใช้ภาษาและความสามารถทางรับรู้ของเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน ควรมีการทดสอบพื้นฐานของเด็กเสียก่อน

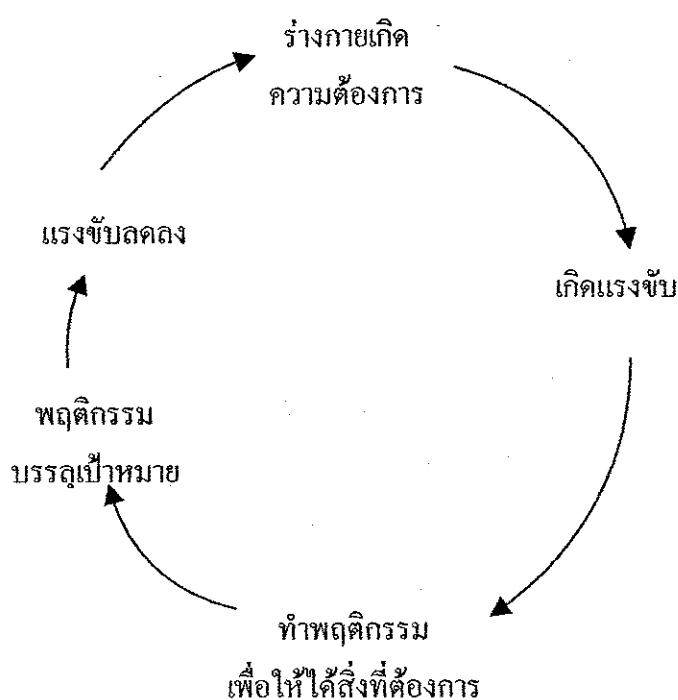
ทฤษฎีฝึกสมอง (mental discipline) เป็นทฤษฎีถ่ายโยงความรู้สึกร ส่วนใหญ่จะเน้นการเรียนโดยการฝึกสมองเพราะเชื่อว่า การฝึกสอนให้ผู้เรียนจดจำ ฝึกคิดหาเหตุผลโดยสอนให้เข้าใจ และฝึกฝนมาก ๆ จนเกิดเป็นทักษะ และความคงทนในการเรียนรู้ หลังจากนั้นก็สามารถถ่ายโยงไปใช้ได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเฉลียวฉลาดสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (หทัย ดันหยง, 2528, หน้า 41)

กฎการเรียนรู้โดยการลงมือทำด้วยตนเอง (learning by doing) ผู้เรียนได้ทำแบบฝึกตามคำพังด้วยตนเองจะเกิดการเรียนรู้ เพราะมีประสบการณ์ตรงเกิดขึ้น

เป้าหมายของการเรียนรู้ (purposeful learning) การกำหนดเป้าหมายของแบบฝึก เป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง เพื่อจะได้วัดและประเมินผลให้ตรงเป้าหมายที่วางไว้ และยังเป็นการกระตุ้นความน่าสนใจในแบบฝึกแก่ผู้เรียน (กรรณิการ์ พวงเกษม, 2535, หน้า 37)

ทฤษฎีแรงจูงใจ (motive theory) เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน ครูต้องกระตุ้นในผู้เรียนรู้จักค้นคว้า อยากรู้ อยากเห็น และแบบฝึกที่ดีจะเป็นแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งเกิดแรงขับทำให้อยากฝึกฝน และเกิดการเรียนรู้

อารี พันธัมณี (ม.ป.ป., หน้า 180) แสดงแผนภูมิวงจรของแรงจูงใจ ดังนี้

ภาพที่ 8 แผนภูมิแสดงวงจรของแรงจูงใจ

การสร้างแบบฝึกให้มีคุณภาพต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ และหลักจิตวิทยาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างแบบฝึกให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนด้วย

ประสิทธิภาพของแบบฝึก

เกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของสื่อการเรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้ผลิตสื่อการเรียนจะพึงพอใจว่าสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในระดับนี้แล้วก็จะมีคุณค่าที่จะนำไปสอนนักเรียนและคุ้มค่าแก่การลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ มีวิธีการกำหนดโดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์) โดยกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น (E_1) คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ และ (E_2) คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

การกำหนดเกณฑ์ E_1 / E_2 ให้มีค่าเท่าใดนั้น ครูผู้สอนเป็นผู้พิจารณา โดยปกติเนื้อหาเป็นความรู้ความจำมักตั้งไว้ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75/75 เป็นต้น (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2539, หน้า 494-495)

ขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 1 แบบเดี่ยว (1:1) เป็นการทดลองกับนักเรียน 1 คน โดยใช้เด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่ง เพื่อคำนวณหาประสิทธิภาพ แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบเดี่ยวจะได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาก

ขั้นที่ 2 แบบกลุ่ม (1:10) เป็นการทดลองกับนักเรียน 6-10 คน โดยคละกันระหว่างผู้เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน เพื่อคำนวณหาประสิทธิภาพ แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นหลังจากการทดลองแบบฝึกครั้งที่ 1 ซึ่งคะแนนของผู้เรียนจะเพิ่มขึ้นเกือบเท่าเกณฑ์มาก

ขั้นที่ 3 ภาคสนาม (1:100) เป็นการทดลองกับนักเรียนทั้งชั้น 30-100 คน คำนวณหาประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หากต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกินร้อยละ 2.5 ก็ให้ยอมรับ หากต่างกันมาก ผู้สอนควรกำหนดประสิทธิภาพของแบบฝึกใหม่ โดยยึดสภาพความเป็นจริงเป็นเกณฑ์ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2539, หน้า 496-499)

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการอ่าน

การอ่านที่ดีนั้นต้องอาศัยหลักจิตวิทยามาเป็นพื้นฐานในการรวบรวมความคิดต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและเหมาะสมกับผู้อ่าน

จิตวิทยาพัฒนาการ (development psychology) คือ การศึกษาเกี่ยวกับความเจริญเติบโตทางด้านความพร้อม 4 ประการ คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และด้านสติปัญญา ผู้วิจัยจะเน้นถึงพัฒนาการในเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งอยู่ในวัยเด็กตอนปลาย (later childhood) หรือระดับอายุ 10-13 ปี ดังนี้ (กรรณิการ์ พวงเกษม, 2535, หน้า 38-41 และ ไพพรรณ อินทนิล, 2541, หน้า 51-52)

1. พัฒนาการทางร่างกาย (physical development) ระยะนี้ร่างกายของเด็กเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สมองเกือบเท่าผู้ใหญ่ ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะเจริญเติบโต ไม่พร้อมกัน การเคลื่อนไหวของเด็กวัยนี้ดูแข็งทื่อ เนื่องจากร่างกายของเด็กเจริญเติบโต ไม่ได้สัดส่วน เด็กผู้หญิงจะเจริญมากกว่าเด็กผู้ชายประมาณ 1-2 ปี มีความปรารถนาในการทำกิจกรรม

2. พัฒนาการทางอารมณ์ (emotional development) เด็กวัยนี้ มีความหงุดหงิดกังวลกับมือเท้าแขนขาที่เปลี่ยนแปลง มีความรู้สึกไวต่อเจตคติที่มีผู้อื่นมีต่อตัวเอง เด็กวัยนี้จะกังวลเรื่องสุขภาพและความเป็นอยู่ของบุคคลในครอบครัวมากที่สุด และเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะของตนเอง

3. พัฒนาการทางสังคม (social development) ชอบอยู่ในกลุ่มเพื่อน ๆ และทั้งสองเพศแยกกันทำกิจกรรม ชอบตัดสินใจเอง มักเชื่อในความคิดของตนเอง ชอบการแข่งขัน เริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับนามธรรม ต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม

4. พัฒนาการทางสติปัญญา (mental development) มีความสามารถในการใช้เหตุผล เข้าใจความหมายของคำพูดได้ถูกต้อง เนื่องจากระบบประสาทเจริญเติบโตเต็มที่ การตัดสินใจอาศัยประสบการณ์และการคิดอย่างไตร่ตรอง เด็กวัยนี้ชอบแสวงหาความจริง การศึกษามีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางปัญญาเป็นผลให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความสามารถในการอ่านเพิ่มขึ้น รักการอ่าน มีสมาธิมากขึ้น

ความสนใจและความต้องการหนังสือ เด็กวัยนี้อ่านหนังสือคล่อง เป็นระบบที่มีความสนใจในการอ่านอย่างแท้จริง เด็กหญิงและเด็กชายแยกกันอ่านหนังสือตามความสนใจของตน เด็กผู้หญิงชอบเรื่องนิทานนิยาย ชีวิตครอบครัว สัตว์เลี้ยง เรื่องของธรรมชาติ เด็กผู้ชายชอบกีฬา การผจญภัย เรื่องส่งเสริมความเป็นพระเอก และเรื่องเกี่ยวกับชีวิตจริงมากขึ้น เรื่องสารคดีที่ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เด็กวัยนี้ต้องการแสดงความรู้สึกนึกคิดทำนองการวิจารณ์ตัวละคร และเรื่องราวที่อ่าน

ขั้นพัฒนาความคิดของชอง เพียเจ้ (Jean Piaget) ได้ศึกษาขั้นพัฒนาความคิดของเด็กในวัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นพัฒนาการหนึ่งในการเรียนภาษา และสรุปไว้เป็น 4 ขั้น ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในขั้นที่ 4 (period of formal operation) ของเพียเจ้ คือ การพัฒนาในระยะนี้จะเริ่มตั้งแต่อายุ 11-15 ปี เป็นระยะที่สามารถเข้าใจเกณฑ์ทางสังคม สร้างมโนทัศน์ให้สัมพันธ์กับนามธรรม ใช้เหตุผลช่วยในการตัดสินใจ ปัญหา พัฒนาการทางความคิดจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นความคิดในด้านการตีความ แปลความ หรือการพิสูจน์ความจริง (สุนันทามันเศรษฐวิทย์, 2539, หน้า 10)

ระดับของพัฒนาการทางการอ่านของบุรุษ (Bush) และ เฮบเนอร์ (Heubner) ได้กำหนดไว้ 6 ขั้น ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับที่สาม คือ ระยะเริ่มแรกของการอ่านหนังสือตามลำพัง เริ่มรู้จักสนใจกับเรื่องราวของหนังสือ (ฉวีลักษณ์ บุญชะกาญจน, 2524, หน้า 56)

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2539, หน้า 11-13) ได้สรุปลำดับขั้นพัฒนาการอ่านของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาไว้ 6 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นก่อนเริ่มอ่าน ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่ทารกจนเข้าโรงเรียนอนุบาล เป็นช่วงเวลาที่เด็กจะได้เตรียมตัวรับกับการพัฒนาการในขั้นต่อไป เตรียมตัวเพื่อรับกับความสับสนและความยุ่งยากในการรับรู้สภาพแวดล้อมทางภาษา การอ่านจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตของเด็ก การให้ดูภาพ การแนะนำให้รู้จักคำใหม่ และอ่านหนังสือให้เด็กฟัง เป็นหนทางที่นำไปสู่การเรียนรู้ภาษาที่ดี

2. ขั้นเริ่มต้นอ่าน เริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนกระทั่งถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ขั้นนี้เริ่มรู้จักใช้คำให้สัมพันธ์กับความหมาย อันเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ในการอ่าน ใช้ภาพเป็นสื่อ เขียนคำอธิบายได้ภาพสั้น ๆ เพื่อให้เด็กมีโอกาสฝึกอ่าน

3. ขั้นเริ่มต้นอ่านอย่างอิสระ ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เด็กที่มีความพร้อมต้องการอ่านอย่างอิสระ หรืออ่านด้วยตนเอง

4. ขั้นถ่ายโยงความรู้ ขั้นนี้เริ่มต้นแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-4 เด็กจะพบหนังสือประเภทต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาแตกต่างจากหนังสือแบบเรียน เด็กต้องการคำแนะนำจากครูในการเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจ ขั้นนี้จะทำให้มีประสบการณ์การอ่านอย่างกว้างขวาง

5. ขั้นวุฒิภาวะระดับกลาง เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เด็กจะมีทักษะในการอ่านมากขึ้น ครูควรเริ่มสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เด็กจะอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ครูควรแนะนำหนังสือและให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเลือกหนังสือ โดยสอนการเป็นผู้อ่านที่มีวิจารณญาณ

6. ขั้นวุฒิภาวะระดับสูง เริ่มตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปนั้น เด็กจะมีรสนิยมนการอ่าน การเลือกหนังสือแตกต่างกันไป การอ่านในขั้นนี้จะอยู่ที่พื้นฐานที่สะสมมาแต่ต้น

หลักจิตวิทยาที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีทักษะการอ่านเหมาะสมกับการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณมาก เพราะเป็นขั้นวุฒิภาวะระดับกลาง ซึ่งเป็นขั้นเริ่มต้นที่ได้รับการสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และช่วงวัยที่ชอบคิด เริ่มใช้เหตุผลช่วยในการแก้ปัญหา การพิสูจน์ความจริง และชอบวิจารณ์เนื้อหาในหนังสือ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบทดสอบ

ความหมายของแบบทดสอบ

การที่ครูผู้สอนมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนาให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีคุณธรรมและทำงานอย่างเป็นระบบ และท้ายที่สุดนักเรียนเกิดปัญญา ยังมีอาจสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ ฉะนั้นการวัดและประเมินผลจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งขั้นตอนหนึ่ง เพราะจะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพได้หรือไม่ (สนิท นิยมเล็ก, 2542, หน้า 401)

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530, หน้า 18) ให้ความหมายของแบบทดสอบไว้ดังนี้ “แบบทดสอบ หมายถึง ชุดของข้อคำถาม (item) หรือกลุ่มงานใด ๆ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นสิ่งเร้าในการวัดคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้สอบ เมื่อผู้สอบได้รับการทดสอบหรือได้รับสิ่งเร้าดังกล่าวนี้ก็จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมาให้อยู่ในรูปที่สามารถสังเกตได้และวัดได้ เช่น พูด เขียน แสดงท่าทาง หรือใช้สัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง”

วายร์มา และสตีเฟน (Wiersma & Stephen, 1985 อ้างถึงใน เสนอ ภริมจิตรผ่อง, 2542, หน้า 84) กล่าวถึงแบบทดสอบไว้ว่า “แบบทดสอบ เป็นชุดของข้อสอบหรือคำถามที่สร้างขึ้น เพื่อใช้กับนักเรียนหนึ่งคนหรือมากกว่าภายใต้สถานการณ์เฉพาะ แบบทดสอบเป็นสิ่งที่ต้องการการตอบสนอง แบบทดสอบจะไม่ถูกจำกัดอยู่ที่กระดาษและดินสอ”

ความหมายของแบบทดสอบ พอสรุปได้ดังนี้ แบบทดสอบ คือ ชุดคำถามหรือข้อสอบที่ใช้เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด

ประเภทของแบบทดสอบ

แบบทดสอบมีรูปแบบที่แตกต่างกันในหลายลักษณะ ตามหลักเกณฑ์ที่ใช้จำแนก ดังที่ เสนอ ภริมจิตรผ่อง (2542, หน้า 85-86) ได้แบ่งประเภทไว้ดังนี้

1. ถ้าแบ่งตามลักษณะทางจิตวิทยาที่ใช้วัด จะแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1.1 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (achievement test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ความเข้าใจตามพุทธิพิสัย (cognitive domain) ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ มี 2 ชนิด คือ

1.1.1 แบบทดสอบที่ครูสร้างเอง เป็นแบบทดสอบที่สร้างกันโดยทั่วไป เมื่อต้องการใช้ก็สร้างขึ้น ใช้แล้วเลิกกัน ถ้าจะนำไปใช้อีกก็ต้องคิดแปลง ปรับปรุง แก้ไข เพราะเป็นแบบทดสอบที่ยังไม่มีการวิเคราะห์หาคุณภาพ

1.1.2 แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา โดยผ่านการหาคุณภาพหลายครั้ง จนกระทั่งมีคุณภาพดี และสร้างเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบนั้นสามารถใช้เป็นหลักและเปรียบเทียบผล เพื่อประเมินค่าของการเรียนการสอนในเรื่องใด ๆ ก็ได้ แบบทดสอบมาตรฐานต้องมีคู่มือดำเนินการสอบ บอกรีวิวสอบ และยังมีมาตรฐานในการแปลคะแนน (ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 147)

1.2 แบบทดสอบความถนัด (aptitude test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดสมรรถภาพทางสมองของคนว่า มีความรู้ ความสามารถมากน้อยเพียงใด และมีความสามารถทางด้านใดเป็นพิเศษ แบบทดสอบนี้มี 2 ชนิด คือ

1.2.1 แบบทดสอบความถนัดทางการเรียน เป็นแบบทดสอบความถนัดที่วัดความสามารถในวิชาอะไร ซึ่งจะแสดงถึงความสามารถในการเรียนต่อแขนงวิชานั้น และสามารถเรียนไปได้มากน้อยเพียงใด

1.2.2 แบบทดสอบความถนัดพิเศษ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความสามารถพิเศษของบุคคล

1.3 แบบทดสอบบุคคล – สังคม เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดบุคลิกภาพและการปรับตัวและการปรับตัวเข้ากับสังคมของบุคคล

2. ถ้าแบ่งตามรูปแบบของการถามการตอบ จะแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 แบบทดสอบความเรียง (essay test) จะกำหนดคำถามให้ ผู้ตอบจะเรียบเรียงคำตอบเอง

2.2 แบบทดสอบตอบ (short answer and multiple choice test) แบ่งเป็น 4 ชนิด คือ

2.1.1 แบบให้ตอบสั้น

2.1.2 แบบถูก - ผิด

2.1.3 แบบจับคู่

2.1.4 แบบเลือกตอบ

3. ถ้าแบ่งตามลักษณะการตอบ มี 3 ประเภท คือ

3.1 แบบทดสอบปฏิบัติ เป็นการทดสอบด้วยการให้ลงมือทำจริง ๆ

3.2 แบบทดสอบเขียนตอบ เป็นแบบทดสอบที่ใช้กันทั่วไป ซึ่งใช้กระดาษและดินสอหรือปากกาเป็นอุปกรณ์ช่วยตอบ

3.3 แบบทดสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบที่ให้ผู้ตอบพูดแทนเขียน

4. ถ้าแบ่งตามเวลาที่กำหนดให้ตอบ จะแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

4.1 แบบทดสอบใช้ความเร็ว เป็นแบบทดสอบที่กำหนดเวลาให้จำกัด ต้องตอบภายในเวลานั้น

4.2 แบบทดสอบให้เวลามาก เป็นแบบทดสอบไม่กำหนดเวลา ให้เวลาตอบอย่างเต็มที่ ผู้ตอบจะใช้เวลาตอบเท่าใดก็ได้

5. ถ้าแบ่งตามลักษณะเกณฑ์ที่ใช้วัด

5.1 แบบทดสอบอิงเกณฑ์ เป็นการทดสอบหรือการสอบที่เกิดจากแนวความเชื่อในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งวัดจากความสามารถเป็นหลักโดยการเปรียบเทียบคะแนนกับบุคคลอื่นจากข้อสอบฉบับเดียวกัน เพื่อการกระจายบุคคลทั้งสองกลุ่มตามความสามารถ

5.2 แบบทดสอบอิงกลุ่ม เป็นแบบทดสอบที่ยึดความเชื่อในเรื่องการเรียนรู้ เพื่อรอบรู้ โดยยึดหลักการมุ่งส่งเสริมผู้เรียนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดประสบความสำเร็จในการเรียนให้ได้พัฒนาขีดความสามารถสูงสุดของตน แม้ผู้เรียนจะมีลักษณะต่างกัน ซึ่งอาจจะใช้เวลาที่แตกต่างกัน (อารมณ เพชรชื่น, 2527, หน้า 40-41)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบฝึก

เยาวลักษณ์ อินสุวรรณ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกการฟังภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่าแบบฝึกการฟังภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 89.06/90.62 สูงกว่ามาตรฐานที่ตั้งไว้

กมล สุรพงษ์รัตน์ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับและไม่ได้รับการฝึกทักษะการคิดเลขในใจ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนใช้แบบฝึกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้แบบฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภาณี ชูเกลี้ยง (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความตามวิธีพจนานุกรมเพื่อใช้สอนภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยปรากฏว่าแบบฝึกพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความตามวิธีพจนานุกรมเพื่อใช้สอนภาษาไทยมีประสิทธิภาพ 82.47/83.33 และผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความก่อนใช้และหลังใช้แบบฝึกพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความตามวิธีพจนานุกรมของ นักเรียนภายในกลุ่มเรียนเก่ง กลุ่มเรียนปานกลาง และกลุ่มเรียนอ่อน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิรัตน์ จุติประภาศ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำยากของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่าแบบฝึกพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำยากมีประสิทธิภาพ 90.39 / 87.22 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และผลสัมฤทธิ์ของการเขียนสะกด คำยากหลังเรียนด้วยแบบฝึกพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำยากสูงกว่าก่อนเรียนด้วยแบบฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรรณพ รัตนวิจารณ์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พนมวัน วรคลย์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกหัดการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการทดลองพบว่าแบบฝึกหัดการเขียนสะกดคำมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ความสัมพันธระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 85.74 / 82.11 และหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานเมกุยแกน ค่าที่ได้เท่ากับ .7 ซึ่งมีประสิทธิภาพที่ตั้งไว้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบฝึกหัดการเขียนสะกดคำสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

สุชาดา นาคคุณทรง (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยปรากฏว่า รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาไทยที่พัฒนาขึ้นทำให้ความสามารถในการอ่านของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จรรยา บุญปลั่ง (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ผลการใช้รูปแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คะแนนหลังเรียนรูปแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ ของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสามารถในการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ จะสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนรูปแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างที่มีความสามารถในการเรียนที่ต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจฉิมาพร อปการัตน์ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ การอ่าน อย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสานเป็นสื่อในการสอนอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอุดรธานีพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี ผลการทดลองพบว่า ค่าเฉลี่ยของ คะแนนผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จริยาพร สนิมทอง (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมี วิจารณญาณที่อ่านโดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์กับอ่านโดยใช้วิธี SQ3R ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์การอ่าน อย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่อ่านโดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์ และกลุ่ม ทดลองที่อ่านโดยใช้วิธี SQ3R แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยของ คะแนนผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลอง 2 กลุ่มแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมหมาย อ่องขุม (2534, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความสนใจในการอ่าน และ วิจารณญาณในการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับกิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับกิจกรรมส่งเสริมการ อ่านโดยวิธีการเล่าเรื่องจากหนังสือพิมพ์และสนทนาเรื่องจากหนังสือพิมพ์มีความสนใจในการอ่าน หนังสือพิมพ์สูงกว่าก่อนได้รับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยวิธีการทายปัญหาจากหนังสือพิมพ์ และประกวดสรุปข่าวในรอบสัปดาห์มีความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์สูงกว่าก่อนได้รับ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ลำจวน นิขเปี่ยม (2534, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนและการ อ่านอย่างมีวิจารณญาณ วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยรูปแบบการ สอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการใช้เหตุผล ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การเรียนวิชาภาษา ไทยของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความ สามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ วิชาภาษาไทยของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นางนุช วัฒนเขจร (2533, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการทดลองใช้แบบฝึกสมรรถภาพการ อ่านอย่างมีวิจารณญาณกับการสอนแบบปกติที่มีต่อความสามารถในการอ่าน และสมรรถภาพการ อ่านเร็วของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการทดลองพบว่า ความสามารถในการอ่านและ สมรรถภาพการอ่านเร็วของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการอ่านอย่างมี
 วิจารณ์ญาณทั้ง 2 กลุ่มสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

แอนเน็ตต์ (Annette, 1998) ได้ทำการวิจัยเรื่องการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณเปรียบเสมือน
 ลูกเลี้ยงของวิทยาลัยชุมชน : กรณีศึกษาในแคลิฟอร์เนีย ผลการวิจัยพบว่า ภูมิหลังของการเรียน
 หลักสูตรการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณในมหาวิทยาลัยชุมชนนั้นจะไม่มีมารับรอง หรือมอบ
 ประกาศนียบัตรเหมือนกับหลักสูตรอื่นๆ เพราะเมื่อจบแล้วไม่สามารถตัดสินได้ว่าแต่ละผู้เรียนมี
 วิจารณ์ญาณมาหน้อยเพียงใด ฉะนั้นหลักสูตรนี้ไม่ได้รับความสนใจจากวิทยาลัยจึงเปรียบเสมือน
 ลูกเลี้ยงที่ไม่ได้รับการดูแลจากพ่อแม่

กูด (Gould, 1987 อ้างถึงใน สมลักษณ์ ไพศาลวรพงศ์, 2543, หน้า 62) ทำการวิจัยเรื่อง
 การปูพื้นฐานความรู้และการสอน โครงสร้างข้อเขียนที่มีต่อความเข้าใจในการอ่าน และการจดจำของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การสอนให้นักเรียนคุ้นเคยกับ โครงสร้างข้อเขียนช่วยให้
 นักเรียนอ่านบทอ่านได้เข้าใจและสามารถระลึกเนื้อหาเรื่องที่ได้อ่านที่นักเรียนที่ไม่ได้รับการสอน
 ด้วยวิธีดังกล่าว นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า ข้อเขียนเชิงปัญหา และแก้ไขข้อเขียนเชิงเหตุผล
 จะมีส่วนช่วยให้นักเรียนระลึกเรื่องราวได้อย่างมีระบบมากกว่า

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบฝึกและการอ่านที่ยกมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า
 ปัญหาเรื่องการอ่านเป็นปัญหาที่ได้รับความสนใจเป็นมาก เพราะทักษะการอ่านเป็นทักษะเริ่มต้น
 ในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นก้าวต่อไปสู่ทักษะอื่นๆ และการแก้ไขปัญหการอ่านเป็นส่วนใหญ่จะเน้น
 การทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้แบบฝึกก็เป็นอีกวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหการอ่านของ
 นักเรียน เนื่องจากแบบฝึกสามารถฝึกฝนทักษะได้อยู่เสมอด้วยตนเองไม่จำกัดเฉพาะภายใน
 ห้องเรียนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจที่จะสร้างแบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมี
 วิจารณ์ญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้นักเรียนได้ใช้ฝึกฝนทักษะด้านการ
 อ่านพร้อมทั้งใช้ความคิดวิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์ ประเมินค่า และตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน
 ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับยุคของการปฏิรูปการศึกษานั้นให้ยึดหลักการผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัย
 เห็นว่าการสร้างแบบฝึกพัฒนาทักษะการอ่านมีวิจารณ์ญาณคงเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาให้
 นักเรียนเป็นนักอ่านที่มีประสิทธิภาพได้